

χέρι

χέρι, το, ουσ. [<μσν. χέριν <μτγν. χέριον, υποκορ. του αρχ. ουσ. χείρ, από τη μτγν. αιτιατ. χέρα(ν)], το χέρι. **1.** λέγεται για κάτι που πλησιάζει στη μορφή ή στη χρήση με το χέρι: «τα χέρια της πολυθρόνας είχαν φθαρεί απ' την πολυχρησία». **2.** η λαβή δοχείου ή εργαλείου: «έπιασε τη χύτρα απ' τα χέρια και την κατέβασε απ' τη φωτιά». Υποκορ. **χεράκι, το**, είδος μεταλλικού ρόπτρου σε σχήμα κυρτωμένης παλάμης, όπως όταν χτυπάμε την πόρτα για να μας ανοίξουν που βρίσκεται καρφωμένο στην επιφάνεια της πόρτας σε ύψος κανονικού ανθρώπου: «χτύπησε με το χεράκι την πόρτα και περίμενε να τον ανοίξουν». (Παιδικό τραγούδι: *πλάθω κουλουράκια με τα δυο χεράκια, ο φούρνος θα τα ψήσει, το σπίτι θα μυρίσει*). Μεγεθ. **χεράκλα** κ. **χερούκλα, η**. (Ακολουθούν 390 φρ.)·

- *άγιε Νικόλα μου, βοήθα με. -Κούνα κι εσύ τα χέρια σου, μαζί με τη βοήθεια του θεού που επικαλείσαι, δραστηριοποίησου και εσύ, μην αδρανείς. Πρβλ. *σύν Αθηνᾶ καί χείρα κίνει. Συνών. καλός ο αγιασμός, αλλά κράτα και μια γάτα*·*

- *αλλάζει χέρια (κάτι)*, πηγαίνει από την κυριότητα του ενός στην κυριότητα ενός άλλου: «είναι πολύ γρουσουζικό αυτό το μαγαζί, γιατί κάθε τόσο αλλάζει χέρια». (Λαϊκό τραγούδι: *και τα ζάρια φέρνουν βόλτα μες στου φορτηγού τη ρόδα, η χαρτούρα αλλάζει χέρια και δεν έχει βερεσέδια*)·

- *άλλαξε πολλά χέρια (κάτι)*, άλλαξε πολλούς κατόχους: «αυτό το μαγαζί μέχρι σήμερα άλλαξε πολλά χέρια»· βλ. και φρ. *πέρασε από πολλά χέρια (κάτι)*·

- *αμπέλι του χεριού σου, συκιά του κυρού σου κι ελιά του παππού σου*, βλ. λ. [αμπέλι](#)·

- *αν δεν έχεις φίλο, είσαι μ' ένα χέρι*, βλ. λ. [φίλος](#)·

- *αν μου πέσει στα χέρια (κάτι) ή αν πέσει στα χέρια μου (κάτι)*, αν έρθει στην κατοχή μου, στην κυριότητά του, αν το αποκτήσω: «αν μου πέσει στα χέρια αυτό που ζητάς, θα στο δώσω για να κάνεις τη δουλειά σου»·

- *αν πέσει στα χέρια μου*, βλ. φρ. *αν τον πιάσω στα χέρια μου*·

- *αν τον πιάσω στα χέρια μου*, απειλητική έκφραση για κάποιον πως με την πρώτη ευκαιρία θα τον τιμωρήσουμε με ξυλοδαρμό: «να του πείτε πως, αν τον πιάσω στα χέρια μου, θα βλαστημήσει την ώρα και τη στιγμή που γεννήθηκε»·

- *ανοίγω το λάκκο μου με τα ίδια μου τα χέρια*, βλ. λ. [λάκκος](#)·

- *ανοίγω τον τάφο μου με τα ίδια μου τα χέρια*, βλ. λ. [τάφος](#)·

- *άξια χέρια*, χαρακτηρίζει το άτομο που διευθύνει με επιτυχία ένα σύνολο ανθρώπων ή που φέρνει σε αίσιο τέλος κάτι που έχει αναλάβει ή διακουεί με επιτυχία κάτι: «ευτυχώς που ανέλαβαν τις τύχες μας άξια χέρια || στα άξια χέρια του τάδε, δεν είναι τίποτα ακατόρθωτο». (Τραγούδι: *η αποψινή μας εκπομπή φιλοξενεί τ' αστέρια, κι είν' του Τσιτσάνη η μουσική στα πλέον άξια χέρια*). **β.** χαρακτηρίζει τον καλό μάστορα, τον καλό τεχνίτη: «τα άξια χέρια του όλα τα επιδιορθώνουν»·

- *απ' το χέρι σου (του, της)*, από σένα (από εκείνον, από εκείνη): «δεν περίμενα τέτοιο ύπουλο χτύπημα απ' το χέρι σου». (Λαϊκό τραγούδι: *αφού απ' τα εμπόδια δε θα γίνω ταίρι σου, θέλω ο θάνατος να έρθει απ' το χέρι σου*)·

- *απλώνω τα χέρια μου εκεί που δε φτάνουν*, επιχειρώ να κάνω κάτι που είναι πέρα από τις δυνατότητές μου, πέρα από τις δυνάμεις μου: «επειδή την έχω πατήσει μια φορά, ξανά δεν απλώνω τα χέρια μου εκεί που δε φτάνουν, και ασχολούμαι μόνο με πράγματα που τα κατέχω»·

- *απλώνω το χέρι μου*, ζητιανεύω: «δεν ντρέπεσαι, κοτζάμ άντρας, ν' απλώνεις το χέρι σου στον έναν και του

άλλον;»· βλ. και φρ. *απλώνω χέρι*·

- *απλώνω το χέρι μου (εναντίον κάποιου)*, βλ. και φρ. *απλώνω χέρι*·

- *απλώνω χέρι*, **α.** χειροδικώ: «αν απλώσεις χέρι ξανά πάνω του, θα σου σπάσω τα μούτρα». **β.** κλέβω: «ποιος άπλωσε χέρι στο ταμείο;». **γ.** προσπαθώ να χαϊδέψω ερωτικά, ιδίως γυναίκα: «κάθισε δίπλα της και μόλις έσβησαν τα φώτα, άρχισε ν' απλώνει χέρι». **δ.** ζητιανεύω: «επειδή είναι τεμπέλης, απλώνει χέρι στον καθένα». (Λαϊκό τραγούδι: *μεγάλε χουβαρντά και απλοχέρη, σε λίγο ζητιανιάς θ' απλώσεις χέρι*)·

- *απλώνω χέρι βοηθείας*, βλ. συνηθέστ. *δίνω χέρι βοηθείας*·

- *από δεύτερο, (τρίτο, τέταρτο κ.λπ.) χέρι*, **α.** (για πληροφορίες) που τις μαθαίνουμε έμμεσα: «δεν ξέρω αν είναι αλήθεια αυτά που σου λέω, γιατί τα 'μαθα από δεύτερο χέρι». **β.** (για αγορά) που δεν αγοράστηκε απευθείας από την πηγή του και, κατ' επέκταση, που είναι χρησιμοποιημένο, μεταχειρισμένο, που δεν είναι καινούριο: «αγόρασα ένα αυτοκίνητο από δεύτερο χέρι, γι' αυτό το πήρα πιο φτηνό». **γ.** (για γυναίκες) που δεν είναι παρθένα: «δεν τον ενδιαφέρει αν η γυναίκα που θα παντρευτεί θα είναι από δεύτερο χέρι, αρκεί να 'ναι καλός άνθρωπος»·

- *από πρώτο χέρι*, **α.** (για πληροφορίες) χωρίς τη μεσολάβηση άλλου, αλλά από τους ανθρώπους που πρωταγωνίστησαν ή που υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες, απευθείας: «αυτά που σου λέω δεν επιδέχονται αμφισβήτηση, γιατί τα 'μαθα από πρώτο χέρι». **β.** (για αγορά) που αγοράστηκε απευθείας από την πηγή του και, κατ' επέκταση, που δεν είναι χρησιμοποιημένο, μεταχειρισμένο, που είναι καινούριο: «τ' αυτοκίνητο τ' αγόρασα από πρώτο χέρι». **γ.** (για γυναίκες) που είναι παρθένα, που την πήρε κάποιος, για να την παντρευτεί, απευθείας από τους γονείς της, χωρίς να μεσολαβήσει ερωτικά άλλος άντρας: «είναι της παλιάς σχολής και θέλει να παντρευτεί γυναίκα από πρώτο χέρι»·

- *από χέρι*, (για πράγματα) που προέρχεται από έμμεση αγορά, που είναι μεταχειρισμένο: «τ' αυτοκίνητο που βλέπεις τ' αγόρασα από χέρι»·

- *από χέρι σε χέρι*, (για πράγματα) με αλληπάλληλη μεταβίβαση σε μια σειρά ανθρώπων: «αυτό το κηροπήγιο είναι παμπάλαιο κι από χέρι σε χέρι έφτασε και στα δικά μου τα χέρια || το πράμα πήγε πάσα από χέρι σε χέρι κι εξαφανίστηκε»·

- *αρπάζομαι στα χέρια (με κάποιον)*, βλ. φρ. *πιάνομαι στα χέρια (με κάποιον)*·

- *αρχίζω πρώτος χειρών αδίκων*, είμαι ο πρωταίτιος μιας δυσάρεστης ή ανώμαλης κατάστασης: «απορείς που σου συμπεριφέρομαι μ' αυτόν τον άσχημο τρόπο, αλλά μην ξεχνάς ποιος άρχισε πρώτος χειρών αδίκων»·

- *αφήνω το τιμόνι απ' τα χέρια μου*, βλ. λ. [τιμόνι](#)·

- *αχλάδια πιάνουν τα χέρια σου*; βλ. λ. [αχλάδι](#)·

- *βάζω βαθιά το χέρι μου στην τσέπη ή βάζω βαθιά το χέρι στην τσέπη μου*, **α.** δίνω πολλά χρήματα για κάποιο σκοπό: «πρέπει όλοι να βάλουμε βαθιά το χέρι μας στην τσέπη, για να βοηθήσουμε το φίλο μας». **β.** υποχρεώνομαι να πληρώσω, να ξοδέψω πολλά χρήματα: «στο γάμο της κόρης μου έβαλα βαθιά το χέρι στην τσέπη μου, αλλά το καταχάρηκα»·

- *βάζω ένα χέρι (χεράκι)*, βοηθώ περιστασιακά κάποιον, ιδίως σε κάποια χειρονακτική εργασία που κάνει: «βάλε ένα χεράκι, σε παρακαλώ, να μεταφέρω αυτό το μπαούλο μέχρι τη στάση»· βλ. και φρ. *δίνω ένα χέρι (χεράκι)*·

- *βάζω κι εγώ ένα χέρι (χεράκι) ή βάζω κι εγώ το χέρι μου (το χεράκι μου)*, συμβάλλω ενεργά στην πραγματοποίηση κάποιου σκοπού, καλού ή κακού: «τώρα περνάς φτωχικά και υποφέρεις, αλλά θα έχεις την ικανοποίηση αργότερα και θα λες πως έβαλες κι εσύ ένα χέρι για τη δημιουργία αυτού του εργοστασίου || μην κλαις και μη χτυπιέσαι για την κατάντια του φίλου σου, γιατί έβαλες κι εσύ το χεράκι σου για την καταστροφή του». Συνών. *βάζω κι εγώ ένα λιθαράκι ή βάζω κι εγώ το λιθαράκι μου*·

- *βάζω στο χέρι (κάποιον)*, πετυχαίνω να πάρω χρήματα από κάποιον με σκοπό να μην του τα επιστρέψω: «πρόσεχε μ' αυτόν που συναλλάσσεσαι, γιατί έχει βάλει στο χέρι όλη την αγορά»·
- *βάζω στο χέρι (κάτι)*, αποκτώ, οικειοποιούμαι κάτι, ιδίως με όχι νόμιμα, με όχι τίμια μέσα: «έκανε τον ερωτευμένο μαζί της και μόλις έβαλε στο χέρι την προίκα της, την κοπάνησε»·
- *βάζω συνέχεια το χέρι μου στην τσέπη ή βάζω συνέχεια το χέρι στην τσέπη μου*, ξοδεύω, πληρώνω συνεχώς: «απ' τη μέρα που μου 'πεσε το λαχείο, βάζω συνέχεια το χέρι στην τσέπη μου και ξοδεύω αβέρτα»·
- *βάζω την υπογραφή μου και με τα δυο μου τα χέρια*, βλ. λ. [υπογραφή](#)·
- *βάζω την υπογραφή μου και με χέρια και με πόδια*, βλ. λ. [υπογραφή](#)·
- *βάζω το χέρι μου (το χεράκι μου) ή βάζω κι εγώ το χέρι μου (το χεράκι μου)*, ανακατεύομαι, επεμβαίνω, μπερδεύομαι σε μια υπόθεση: «έχω μάθει να μη βάζω το χέρι μου σε ξένες υποθέσεις || έβαλα κι εγώ το χεράκι μου, για να τα φτιάξουν οι δυο τους || έβαλες κι εσύ το χεράκι σου να μαλώσουν»·
- *βάζω το χέρι μου στη φωτιά*, είμαι απόλυτα βέβαιος, απόλυτα σίγουρος για κάποιον ή για κάτι: «είναι τίμιος άνθρωπος και βάζω το χέρι μου στη φωτιά γι' αυτόν || βάζω το χέρι μου στη φωτιά πως μας λέει ψέματα»·
- *βάζω το χέρι μου στο βαγγέλιο*, βλ. λ. [βαγγέλιο](#)·
- *βάζω το χέρι μου στην καρδιά*, βλ. συνηθέστ. *με το χέρι στην καρδιά*·
- *βάζω το χέρι μου στην τσέπη ή βάζω το χέρι στην τσέπη μου*, **α.** δίνω χρήματα για κάποιο σκοπό: «μια και είμαστε φίλοι του, πρέπει να βάλουμε όλοι το χέρι στην τσέπη μας, για να του βοηθήσουμε». **β.** υποχρεώνομαι να πληρώσω, να ξοδέψω χρήματα: «κάθε φορά που βγαίνω με τη γυναίκα μου στην αγορά, βάζω το χέρι μου στην τσέπη, για να γλιτώσω απ' την γκρίνια της»·
- *βάζω χέρι*, **α.** κλέβω: «ποιος έβαλε χέρι στο εμπόρευμα;». **β.** χαϊδεύω ερωτικά, ιδίως γυναίκα: «μέσα στο συνωστισμό του λεωφορείου έβαζε χέρι στη γυναίκα που στεκόταν μπροστά του». **γ.** αρχίζω να καταναλώνω κάτι: «έφαγε τα λεφτά που είχε, και τώρα έβαλε χέρι στην περιουσία του πατέρα του». **δ.** επιπλήττω, κατασαδιάζω, μαλώνω κάποιον: «έχει μάθει να βάζει χέρι σε όποιον κάνει ανοησίες». (Λαϊκό τραγούδι: *γεια σου, Μανώλη ντερμπεντέρη, που στους νταήδες βάζεις χέρι. Και στη ζωή σου δε χορταίνεις μες τη στενή να μπεινοβγαίνεις*). **ε.** αποκτώ κάτι με πλάγιο, με ανέντιμο τρόπο: «της έταξε πως θα την παντρευτεί κι έβαλε χέρι στην περιουσία της»· βλ. και φρ. *της βάζω χέρι*·
- *βάζω χέρι στα έτοιμα*, χρησιμοποιώ χρήματα από τις αποταμιεύσεις μου, τρώω από τα έτοιμα: «όταν δεν πάει καλά η δουλειά, βάζω χέρι στα έτοιμα»·
- *βάζω χέρι στο γλυκό*, βλ. λ. [γλυκό](#)·
- *βάλει ένα χέρι (χεράκι)*, παράκληση σε κάποιον να μας βοηθήσει για λίγο σε κάποια χειρωνακτική εργασία που κάνουμε: «βάλει ένα χεράκι, σε παρακαλώ, να μεταφέρω αυτόν τον μπόγο μέχρι τη στάση»·
- *βαστάνε τα χέρια του*, βλ. φρ. *κρατάνε τα χέρια του*·
- *βάφω τα χέρια μου με αίμα ή βάφω τα χέρια μου στο αίμα*, δολοφονώ, σκοτώνω κάποιον: «για να ξεπλύνει τη ντροπή της αδερφής του, έβαψε τα χέρια του με αίμα ξεπαστρεύοντας το βιαστή της»·
- *βγάζω τα μάτια μου με τα ίδια μου τα χέρια*, βλ. λ. [μάτι](#)·
- *βγήκε απ' τα χέρια μου*, (ειδικά για χειροποίητη κατασκευή) αποτελεί δικό μου δημιούργημα, δικό μου κατασκεύασμα: «αυτός ο ζωγραφικός πίνακας βγήκε απ' τα χέρια μου»·

- βγήκε το χέρι μου, εξαρθρώθηκε: «πέταξα με μεγάλη δύναμη την πέτρα μακριά και βγήκε το χέρι μου»·
- βλέπω με (τα) χέρια δεμένα ή βλέπω με δεμένα (τα) χέρια, βλ. φρ. κάθομαι με (τα) χέρια δεμένα·
- βλέπω με (τα) χέρια σταυρωμένα ή βλέπω με σταυρωμένα (τα) χέρια, βλ. φρ. κάθομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα·
- βουτώ τα χέρια μου στο αίμα, βλ. φρ. βάφω τα χέρια μου με αίμα·
- βρήκε το χέρι του, (για μπασκετμπολίστες) μετά από ένα διάστημα αστοχίας, άρχισε πάλι να σκοράρει με ευχέρεια, κάτι, εξάλλου, που είναι χαρακτηριστικό του: «στο τελευταίο πεντάλεπτο ο τάδε βρήκε το χέρι του κι άρχισε να φορτώνει τ' αντίπαλο καλάθι με τρίποντα»·
- βρίσκεται σε κακά χέρια, βρίσκεται υπό την εξουσία ή υπό την καθοδήγηση κακού ή ανέντιμου ανθρώπου: «απ' τη μέρα που σκοτώθηκαν οι γονείς του σε τροχαίο, βρίσκεται σε κακά χέρια, γιατί, ο θεός του που τον ανέλαβε, έχει πάρει δώσε με τον υπόκοσμο»·
- βρίσκεται σε καλά χέρια, βρίσκεται υπό την προστασία, τη φροντίδα ή υπό την καθοδήγηση ικανού και έντιμου ανθρώπου: «όσο θα λείπει στο εξωτερικό, ο γιος του θα βρίσκεται σε καλά χέρια, γιατί θα τον αφήσει στον αδερφό του»·
- βρίσκεται σε σίγουρα χέρια (κάτι), το αντικείμενο για το οποίο γίνεται λόγος, έχει ανατεθεί στη φύλαξη ικανού και έντιμου ανθρώπου: «είναι πανάκριβος πίνακας και βρίσκεται σε σίγουρα χέρια, μέχρι να επιδιορθώσω το σπίτι μου»· βλ. και φρ. βρίσκεται σε καλά χέρια·
- βρίσκεται στα χέρια μου (κάτι), βλ. φρ. έχω στα χέρια μου (κάτι)·
- γεια στα χέρια σου! βλ. λ. [γεια](#)·
- γίνομαι μπαλάκι στα χέρια (κάποιου), βλ. λ. [μπαλάκι](#)·
- γλίτωσα απ' τα χέρια του, ξέφυγα από τη δικαιοδοσία του, από την εξουσία του, γιατί με κακομεταχειριζόταν ή γιατί με εκμεταλλεύοταν: «ήταν τόσο σκληρός ο διευθυντής μου, ώσπου στο τέλος δήλωσα παραίτηση και γλίτωσα απ' τα χέρια του»·
- γυρίζει με τα χέρια στις τσέπες, περιφέρεται άσκοπα χωρίς να κάνει τίποτα, τεμπελιάζει: «εμείς σκοτωνόμαστε στη δουλειά κι αυτός όλη μέρα γυρίζει με τα χέρια στις τσέπες»·
- γυρίζω μ' άδεια τα χέρια ή γυρίζω μ' άδεια χέρια, επιστρέφω από κάπου άπρακτος, χωρίς να πετύχω το σκοπό για τον οποίο πήγα: «πήγα να του πείσω ν' αποσύρει τη μήνυση που έκανε στο φίλο μου, αλλά γύρισα μ' άδεια χέρια»·
- δαγκάνει το χέρι που του δίνει ψωμί, είναι πολύ αχάριστος στον ευεργέτη του: «αν αληθεύει πως δαγκάνει το χέρι που του δίνει ψωμί, τότε είναι πολύ αχάριστο άτομο»·
- δε βάζει το χέρι στην τσέπη του, είναι τσιγκούνης, ιδίως αποφεύγει να συμβάλλει σε ρεφενέ: «κάθε φορά που πάμε στα μπουζούκια κι έρχεται ο λογαριασμός δε βάζει το χέρι στην τσέπη του, γι' αυτό κι εμείς δεν τον ξαναπαίρνουμε μαζί μας»·
- δε βάζω (και) το χέρι μου στο βαγγέλιο, βλ. λ. [βαγγέλιο](#)·
- δε βάζω χέρι (κάπου ή σε κάτι), δεν ακουμπώ, δεν οικειοποιούμαι, δεν κλέβω, δεν αποκτώ κάτι με πλάγιο τρόπο: «δε βάζω χέρι σε ξένα πράγματα || δε βάζω χέρι σε ξένες τσέπες»·
- δε δαγκάνω το χέρι που μου δίνει ψωμί, δεν είμαι αχάριστος στον ευεργέτη μου: «δε θα καταφερθώ ποτέ

εναντίον αυτού του ανθρώπου, γιατί δε δαγκάνω το χέρι που μου δίνει ψωμί»·

- δε θα κάθομαι με δεμένα (τα) χέρια ή δε θα κάθομαι με (τα) χέρια δεμένα, βλ. φρ. δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια·

- δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια ή δε θα κάθομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα, θα επέμβω υπέρ κάποιου: «αν φτάσεις στο σημείο να χρειαστείς τη βοήθειά μου, δε θα κάθομαι με σταυρωμένα τα χέρια || αν δω πως έχεις την ανάγκη μου, δε θα κάθομαι με τα χέρια σταυρωμένα»·

- δε θα κοιτάζω με δεμένα (τα) χέρια ή δε θα κοιτάζω με (τα) χέρια δεμένα, βλ. φρ. δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια·

- δε θα κοιτάζω με σταυρωμένα (τα) χέρια ή δε θα κοιτάζω με (τα) χέρια σταυρωμένα, βλ. φρ. δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια·

- δε θα μένω με δεμένα (τα) χέρια ή δε θα μένω με (τα) χέρια δεμένα, βλ. φρ. δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια·

- δε θα μένω με σταυρωμένα (τα) χέρια ή δε θα μένω με (τα) χέρια σταυρωμένα, βλ. φρ. δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια·

- δε θα πέσει στα χέρια μου! απειλητική έκφραση για κάποιον που μας έχει κάνει κάποιο κακό και που δηλώνει πως, όταν τον συναντήσουμε, θα τον τιμωρήσουμε πολύ σκληρά, ιδίως με ξυλοδαρμό: «τώρα γελάει που μου 'κανε την κουτσουκέλα, αλλά δε θα πέσει στα χέρια μου, θα δει τι θα πάθει!». Πολλές φορές, της φρ. προτάσσεται το πού θα μου πάει·

- δε θα στέκομαι με δεμένα (τα) χέρια ή δε θα στέκομαι με (τα) χέρια δεμένα, βλ. φρ. δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια·

- δε θα στέκομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια ή δε θα στέκομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα, βλ. φρ. δε θα κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια·

- δε θα τον πιάσω στα χέρια μου! βλ. φρ. δε θα πέσει στα χέρια μου(!)·

- δε λερώνω τα χέρια μου (με κάποιον), θεωρώ τόσο κατώτερό μου κάποιον, που δεν καταδέχομαι ούτε να τον δείρω: «ό,τι και να λέει σε βάρος μου αυτός ο λέτσος, δεν έχω σκοπό να λερώσω τα χέρια μου»·

- δε μου κόβονται καλύτερα τα χέρια! ή δε μου κόβεται καλύτερα το χέρι! **α.** κατηγορηματική δήλωση ατόμου πως δεν έχει την παραμικρή διάθεση να πιάσει ή να πάρει κάτι από κάπου που του έχουμε απαγορεύσει ή όχι: «μην μετακινήσεις αυτό το βάζο, γιατί είναι σπάνιο και μπορεί να σου πέσει και να σπάσει. -Δε μου κόβονται καλύτερα τα χέρια!». **β.** κατηγορηματική δήλωση ατόμου που δεν έχει την παραμικρή διάθεση να ψηφίσει ή να ξαναψηφίσει κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό κόμμα ή πολιτικό υποψήφιο: «τι έμαθα, θα ψηφίσεις τον τάδε; -Δε μου κόβονται καλύτερα τα χέρια!»·

- δε μου κόβονταν καλύτερα τα χέρια! ή δε μου κοβόταν καλύτερα το χέρι! **α.** έκφραση απογοήτευσης ή μεταμέλειας ατόμου που έπιασε ή πήρε κάτι από κάπου: «σου είχε πει να μην πάρεις το βάζο απ' τη θέση του. Ορίστε τώρα, σου 'πεσε κι έσπασε. -Δε μου κόβονταν καλύτερα τα χέρια!». **β.** έκφραση απογοήτευσης ή μεταμέλειας ατόμου, που ψηφίσε κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο: «ψηφίσεις κι εσύ αυτό το κόμμα; -Δε μου κοβόταν καλύτερα το χέρι!»·

- δε μύρισα τα χέρια μου, βλ. φρ. δε μύρισα τα δάχτυλά μου, λ. δάχτυλο·

- δεν έβαλα το χέρι στην τσέπη μου, δεν πλήρωσα, δε με άφησαν να πληρώσω: «φάγαμε, ήπιαμε, αλλά δεν έβαλα το χέρι στην τσέπη μου, γιατί πλήρωσαν άλλοι»·

- *δεν είδα απ' το χέρι του ούτε ένα ποτήρι νερό*, δεν είχα την παραμικρή φροντίδα ή περιποίηση, δεν έδειξε το παραμικρό ενδιαφέρον για μένα το άτομο για το οποίο γίνεται λόγος: «με τι μούτρα έρχεται τώρα να του βοηθήσω, απ' τη στιγμή που δεν είδα απ' το χέρι του ούτε ένα ποτήρι νερό!»·

- *δεν είναι στο χέρι μου* (ενν. να κάνω κάτι ή να σε βοηθήσω, να σε εξυπηρετήσω), βλ. φρ. *δεν περνάει απ' το χέρι μου*·

- *δεν είναι του χεριού μου*, **α.** δεν μπορώ να το νικήσω: «δεν αποφασίζω να μαλώσω μαζί του, γιατί δεν είναι του χεριού μου». **β.** δεν είναι υποχείριό μου: «ο μόνος που δεν είναι του χεριού μου μέσα στο εργοστάσιο είναι ο διευθυντής»·

- *δεν έκοβα καλύτερα τα χέρια μου!* ή *δεν έκοβα καλύτερα το χέρι μου!* έκφραση πικρά μετανωμένου ατόμου που βοήθησε κάποιον, ιδίως που ψήφισε κάποιον υποψήφιο ή κάποιο πολιτικό κόμμα: «δεν έκοβα καλύτερα τα χέρια μου, που πήγα και του 'δωσα του αχάριστου τόσα λεφτά για να του βοηθήσω! || δεν έκοβα καλύτερα το χέρι μου που ψήφισα αυτόν το ψεύτη!». Πολλές φορές, συνοδεύεται από χειρονομία με την παλάμη να κόβει εν είδει μαχαιριού το αντίστοιχο χέρι από τον καρπό του. Η φρ. λέγεται ότι ανήκει σε κάποιον ψηφοφόρο του Χαρ. Τρικούπη, που τον ψήφισε στις εκλογές του 1895·

- *δεν κόβω καλύτερα τα χέρια μου!* ή *δεν κόβω καλύτερα το χέρι μου!* έκφραση ατόμου που δηλώνει απερίφραστα πως δεν πρόκειται να προβεί σε κάποια συγκεκριμένη κίνηση ή χειρονομία, για να βοηθήσει κάποιον, ιδίως πως δεν πρόκειται να ψηφίσει κάποιον υποψήφιο ή κάποιο πολιτικό κόμμα: «δεν κόβω καλύτερα τα χέρια μου, που θα πάω να δώσω λεφτά σ' αυτόν τον απατεώνα! || δεν κόβω καλύτερα τα χέρια μου που θα ψηφίσω αυτό το κόμμα!». Πολλές φορές, συνοδεύεται από χειρονομία με την παλάμη να κόβει εν είδει μαχαιριού το αντίστοιχο χέρι από τον καρπό του· βλ. και φρ. *κόβω τα χέρια μου*·

- *δεν περνάει απ' το χέρι μου* (ενν. να κάνω κάτι ή να σε βοηθήσω, να σε εξυπηρετήσω), δεν είναι στις δυνατότητές μου, στις αρμοδιότητές μου ή στις δικαιοδοσίες που έχω, για να πραγματοποιήσω αυτό που μου ζητάει κάποιος: «δεν περνάει απ' το χέρι μου να σε προσλάβω στη δουλειά, γιατί άλλος είναι υπεύθυνος σ' αυτό το θέμα»·

- *δεν πιάνει βιβλίο στο χέρι του*, βλ. λ. [βιβλίο](#)·

- *δεύτερο χέρι*, επαναλαμβάνω από την αρχή κάτι που έκανα μόλις προηγουμένως: «ήταν τόσο νόστιμο το φαγητό, που παρήγγειλα δεύτερο χέρι μια απ' τα ίδια || μόλις πήγε να ηρεμήσει ο γέρος μου, θυμήθηκε και το χτεσινό μου μεθύσι κι άρχισε δεύτερο χέρι τις φωνές»· βλ. και φρ. *περνώ δεύτερο χέρι*·

- *διαβάζει το χέρι*, έχει την ικανότητα να προμαντεύει το μέλλον, ή να προσδιορίζει στοιχεία του χαρακτήρα του ατόμου παρατηρώντας τις γραμμές της παλάμης του. Συνήθως άτομα που έχουν αυτή την ικανότητα είναι τσιγγάνες. (Λαϊκό τραγούδι: *ρίξε, τσιγγάνα, τα χαρτιά και διάβασε το χέρι αν γράφει κι άλλες συμφορές η μοίρα να μου φέρει*)·

- *δίνουμε τα χέρια*, συμφωνούμε με χειραψία: «μόλις μας δεις να δίνουμε τα χέρια, πάει να πει πως συμφωνήσαμε»· βλ. και φρ. *δώσαμε τα χέρια*·

- *δίνω ένα χέρι* (*χεράκι*), βοηθώ κάποιον: «αν δε μου 'δινε ένα χέρι ο φίλος μου δε θα ξεπερνούσα τις δυσκολίες μου». (Λαϊκό τραγούδι: *μια ματιά κι ένα μαχαίρι με καρφώσανε και οι φίλοι ένα χέρι δε μου δώσανε*)· βλ. φρ. *βάζω ένα χέρι*·

- *δίνω το ένα μου χέρι για να...*, δηλώνει πολύ μεγάλη επιθυμία να αποκτήσουμε κάτι: «δίνω το ένα μου χέρι για να ξαπλώσω μ' αυτή τη γυναίκα || δίνω το ένα μου χέρι για ν' αποκτήσω κι εγώ αυτό τ' αυτοκίνητο»·

- *δίνω το χέρι μου* (σε κάποιον), βλ. φρ. *δίνουμε τα χέρια*·

- *δίνω το χέρι της*, αποδέχομαι ως πατέρας την πρόταση κάποιου άντρα να παντρευτεί την κόρη μου: «σκέφτομαι να δώσω το χέρι της σ' αυτό το παλικάρι, αν έρθει και μου τη ζητήσει»·

- *δίνω χέρι βοήθειας (σε κάποιον), βοηθώ κάποιον*: «είναι πολύ καλός άνθρωπος και δίνει χέρι βοήθειας σε όποιον έχει ανάγκη»·
- *δουλεύει απάνω χέρι κάτω χέρι*, επιβάλλεται συστηματικά αυστηρή τιμωρία με ξυλοδαρμό: «όποιος δεν κάθεται καλά σ' αυτό το ίδρυμα, δουλεύει απάνω χέρι κάτω χέρι». Από την εικόνα του χεριού που ανεβοκατεβαίνει, όταν ξυλοκοπάει κάποιον·
- *δούλεψε απάνω χέρι κάτω χέρι*, επιβλήθηκε τιμωρία με ξυλοδαρμό: «όταν τον είδε ο πατέρας του να επιστρέφει πάλι μεθυσμένος στο σπίτι, δούλεψε απάνω χέρι κάτω χέρι»·
- *δώσ' ένα χέρι (χεράκι)*, βλ. φρ. *βάλ' ένα χέρι (χεράκι)*·
- *δώσ' το χέρι σου*, **α.** προτροπή για χειραψία με την οποία θέλουμε να κλείσουμε ή να επισφραγίσουμε κάποια συμφωνία με κάποιον: «τώρα που μου ανέλυσες όλες τις λεπτομέρειες της δουλειάς, βλέπω πως μπορούμε να συνεταιριστούμε, γι' αυτό δώσ' το χέρι σου να τελειώνουμε». **β.** προτροπή για χειραψία με την οποία προτείνουμε σε κάποιον συμφιλίωση ή που θέλουμε να επισφραγίσουμε μια συμφιλίωση: «τώρα που βεβαιώθηκα πως ποτέ σου δε με κατηγορήσες, δώσ' το χέρι σου να ξαναγίνουμε φίλοι». **γ.** έκφραση με την οποία επικροτούμε την ενέργεια ή τα λόγια κάποιου: «δώσ' το χέρι σου, ρε μάγκα, γιατί καλά του 'κανες του αλήτη || δώσ' το χέρι σου, ρε φίλε, γιατί καλά του τα 'πες του φαφλατά»·
- *δώσαμε τα χέρια*, αποκαταστήσαμε τις σχέσεις μας, συμφιλιωθήκαμε, μονοιάσαμε: «επειδή είδαμε πως με τις έχθρες δε βγαίνει άκρη, δώσαμε τα χέρια». (Λαϊκό τραγούδι: *να δώσετε τα χέρια, ν' αγαπήσετε και βάλ' τε το σαντούρι για να γλεντήσετε*)· βλ. και φρ. *δίνουμε τα χέρια*·
- *είμαι καμένος από χέρι*, βλ. φρ. *είμαι χαμένος από χέρι*·
- *είμαι μπαλάκι στα χέρια (κάποιου)*, βλ. λ. [μπαλάκι](#)·
- *είναι από χέρι (κάτι)*, είναι χαρισμένο, προέρχεται από αγαπημένο πρόσωπο: «αυτό δεν μπορώ να στο δώσω, γιατί είναι από χέρι»·
- *είναι ένα μέτρο με τα χέρια στην ανάταση*, βλ. λ. [μέτρο](#)·
- *είναι καλό χέρι*, είναι ικανός στην εργασία, ιδίως τεχνική, με την οποία καταπιάνεται: «για τα φωτιστικά του σπιτιού μου απασχολώ πάντα τον τάδε ηλεκτρολόγο, γιατί είναι καλό χέρι»· βλ. και φρ. *το καλό το χέρι*·
- *είναι κοντό το χέρι του να φτάσει και σε μένα*, δεν έχει τη δυνατότητα να με βλάψει, γιατί είμαι ισχυρότερός του: «ας λέει ό,τι θέλει στον κόσμο ότι μπορεί να μου κάνει, αλλά είναι κοντό το χέρι του να φτάσει και σε μένα»·
- *είναι πρώτο χέρι*, **α.** (για πρόσωπα) είναι ο καλύτερος ή ο αξιότερος σε μια τέχνη ή σε μια εργασία: «πηγαίνω πάντα τ' αυτοκίνητό μου στον ίδιο μηχανικό, γιατί είναι πρώτο χέρι || είναι πολύ γνωστός στους οικοδομικούς κύκλους, γιατί είναι πρώτο χέρι». **β.** (ειδικά για βάψιμο) βάφηκε για πρώτη φορά, μια φορά: «δεν έπιασε καλά η μπογιά, γιατί είναι πρώτο χέρι»·
- *είναι σαν βγαλμένο χέρι*, χαρακτηρίζει το υπερβολικά μεγάλο πέος: «υποφέρουν οι γυναίκες που πάνε μαζί του, γιατί ο πούτσος του είναι σαν βγαλμένο χέρι»· βλ. και φρ. *έχει ένα πράμα, που είναι σαν βγαλμένο χέρι*·
- *είναι σαν να 'βαλε το χέρι του στην πρίζα*, βλ. λ. *πρίζα*·
- *είναι σε κακά χέρια*, βλ. φρ. *βρίσκεται σε κακά χέρια*·
- *είναι σε καλά χέρια*, βλ. φρ. *βρίσκεται σε καλά χέρια*·
- *είναι σε σίγουρα χέρια*, βλ. φρ. *βρίσκεται σε σίγουρα χέρια*·

- είναι στα χέρια μου (κάτι), βλ. φρ. έχω στα χέρια μου (κάτι)·
- είναι στα χέρια του Θεού ή είναι στο χέρι του Θεού, το οποιοδήποτε αποτέλεσμα εξαρτάται μόνο από το Θεό: «ό,τι ήταν να κάνουν οι γιατροί το έκαναν και στο εξής ο άρρωστος είναι στα χέρια του Θεού»·
- είναι στο χέρι μου να..., εξαρτάται από μένα, είναι μέσα στις δυνατότητές μου ή τις αρμοδιότητές μου, στη δικαιοδοσία μου να...: «θέλω να 'σαι τυπικός με τη δουλειά σου, γιατί είναι στο χέρι μου να σε κρατήσω ή να σε απολύσω»·
- είναι τα χέρια μου δεμένα, βλ. φρ. έχω τα χέρια μου δεμένα·
- είναι το δεξί μου χέρι, βλ. λ. δεξί·
- είναι του χεριού μου, **α.** μπορώ να τον νικήσω πάρα πολύ εύκολα: «δεν αποφασίζει να μαλώσει μαζί μου, γιατί ξέρει πως είναι του χεριού μου». **β.** είναι υποχείριό μου: «ο τάδε θα μας ψηφίσει οπωσδήποτε, γιατί είναι του χεριού μου». (Λαϊκό τραγούδι: εγώ που σου 'χα του χεριού μου για κακό του κεφαλιού μου μακριά από τέτοιο κάλλος ας καεί και κάνας άλλος)·
- είναι τραπουλόχαρτο στα χέρια μου, βλ. λ. [τραπουλόχαρτο](#)·
- είναι τρύπιο χέρι, είναι πολύ σπάταλος, είναι τρυπιοχέρης: «απ' τα νιάτα του ήταν τρύπιο χέρι, γι' αυτό και δεν έκανε προκοπή στη ζωή του». Συνών. είναι τρύπιες οι τσέπες του / είναι τρύπιο κόσκινο / είναι τρύπιο τσουβάλι / είναι τρύπιος κουμπάρας (α) / έχει τρύπες η τσέπη του / έχει τρύπια τσέπη / έχει τρύπιο χέρι·
- είναι φτιαγμένο στο χέρι, (για αντικείμενα) είναι χειροποίητο: «της αγόρασε μια καρφίτσα, που είναι φτιαγμένη στο χέρι || σχεδόν όλα τα Γιαννιώτικα κοσμήματα είναι φτιαγμένα στο χέρι»·
- είναι φτιαγμένος από χέρι, έχει από την αρχή όλες τις προϋποθέσεις, για να πετύχει σε κάτι: «είναι σίγουρο πως θα πετύχει στη ζωή του, γιατί, με την περιουσία που του άφησε ο πατέρας του είναι φτιαγμένος από χέρι». Αναφορά χαρτοπαίκτη, όταν τα φύλλα τα οποία πήρε στο χέρι από το χέρι εκείνου που μοιράζει, του δίνουν τη δυνατότητα να κάνει όλους τους απαραίτητους συνδυασμούς για να κερδίσει το κόλπο·
- είναι χαμένος από χέρι, **α.** είναι σίγουρα χαμένος, δεν υπάρχει περίπτωση να γλιτώσει την τιμωρία: «αν κάνουν τώρα έλεγχο στο ταμείο είναι χαμένος από χέρι, γιατί λείπουν ένα σωρό λεφτά». **β.** από την αρχή κάποιος προσπάθειάς του δεν έχει καμιά προϋπόθεση να πετύχει κάτι, σίγουρα θα αποτύχει: «αν ξεκινησει αυτή τη δουλειά με τόσο λίγα λεφτά, είναι χαμένος από χέρι». (Λαϊκό τραγούδι: νύχτες δίχως όνομα, νύχτες χωρίς σκοπό, **χαμένοι από χέρι, χαμένοι και οι δυο**). Αναφορά χαρτοπαίκτη, όταν τα φύλλα τα οποία πήρε στο χέρι από το χέρι εκείνου που μοιράζει, δεν του δίνουν καμιά προοπτική επιτυχίας·
- έμεινα με το καυλί στο χέρι, βλ. λ. [καυλί](#)·
- έμεινα με την ψωλή στο χέρι, βλ. λ. [ψωλή](#)·
- έμεινα με το πουλί στο χέρι, βλ. λ. [πουλί](#)·
- έμεινα με τον πούτσο στο χέρι, βλ. λ. [πούτσος](#)·
- εμπιστεύομαι στα χέρια μου ή εμπιστεύομαι τα χέρια μου, βλ. φρ. έχω εμπιστοσύνη στα χέρια μου·
- επιχείρηση καθαρά χέρια, βλ. λ. [επιχείρηση](#)·
- εργατικά χέρια, (γενικά) οι εργάτες: «για να τελειώσει γρήγορα αυτό το έργο, χρειαζόμαστε κι άλλα εργατικά χέρια»·
- έρχομαι μ' άδεια τα χέρια ή έρχομαι μ' άδεια χέρια, φτάνω κάπου χωρίς ψώνια, χωρίς δώρα: «ποτέ δεν έρχομαι

μ' άδεια χέρια στο σπίτι || ποτέ δεν έρχομαι μ' άδεια τα χέρια στο σπίτι, όταν γιορτάζει η γυναίκα μου»· βλ. και φρ. *πηγαίνω μ' άδεια τα χέρια*·

- *έρχομαι με γεμάτα τα χέρια* ή *έρχομαι με γεμάτα χέρια*, φτάνω κάπου φορτωμένος με ψώνια, με δώρα: «ο πατέρας έρχεται με γεμάτα τα χέρια, κάθε φορά που σχολάει απ' τη δουλειά του || κάθε φορά στις γιορτές, ο παππούς έρχεται με γεμάτα χέρια στο σπίτι»· βλ. και φρ. *πηγαίνω με γεμάτα τα χέρια*·

- *έρχομαι στα χέρια (με κάποιον)*, συμπλέκομαι με κάποιον: «τους χώριζε παλιά έχθρα και μόλις συναντήθηκαν ήρθαν στα χέρια». (Λαϊκό τραγούδι: *αν μάθω πως σε πήρανε μέσ' απ' τα δυο μου χέρια, όσο και μάγκας νάν' αυτός, θα έρθουμε στα χέρια*)· βλ. και φρ. *πιάνομαι στα χέρια (με κάποιον)*·

- *έφαγε ένα χέρι (χεράκι) ξύλο*, βλ. λ. [ξύλο](#)·

- *έφυγε απ' τα χέρια μου*, (για δουλειές ή υποθέσεις) βλ. φρ. *έφυγε η δουλειά απ' τα χέρια μου*·

- *έφυγε η δουλειά απ' τα χέρια μου* ή *έφυγε απ' τα χέρια μου η δουλειά*, βλ. λ. [δουλειά](#)·

- *έφυγε μ' άδεια τα χέρια* ή *έφυγε μ' άδεια χέρια*, αποχώρησε από κάπου ή από κάποια διαπραγμάτευση χωρίς να αποσπάσει κάποιο κέρδος, κάποιο όφελος ή εντέλει κάποια υπόσχεση, αποχώρησε άπρακτος: «έφυγε απ' το γραφείο του διευθυντή του μ' άδεια χέρια, γιατί απέρριψε την άδεια που του ζήτησε || η αντιπροσωπεία των εργαζομένων έφυγε μ' άδεια τα χέρια απ' τη συνάντηση που είχε με τον υπουργό και το βέβαιο είναι πως θα συνεχιστεί η απεργία»·

- *έχει ανοιχτό χέρι*, είναι ανοιχτοχέρης (βλ. λ.)·

- *έχει άσχημο χέρι*, βλ. φρ. *έχει βαρύ χέρι*·

- *έχει βαρύ χέρι*, το χτύπημα του ατόμου για το οποίο γίνεται λόγος, επιφέρει σοβαρό πόνο ή τραυματισμό: «μην κάνεις πολλά αστεία μαζί του, γιατί έχει βαρύ χέρι κι αν φας καμιά, θα τρέχεις στα νοσοκομεία»·

- *έχει ελαφρύ χέρι*, **α.** (ιδίως για οδοντογιατρούς, γιατρούς ή νοσοκόμες που κάνουν ένεση) έχει την τέχνη ή την ικανότητα να μην αισθάνεσαι το άγγιγμά του, να μη νιώθεις πόνο: «πηγαίνω πάντα στον ίδιο οδοντογιατρό, γιατί έχει ελαφρύ χέρι και δεν καταλαβαίνω τον παραμικρό πόνο». **β.** είναι δεινός πορτοφολάς: «βρίσκει πάντα τον τρόπο να ζαφρίζει κανένα πορτοφόλι μέσ' στο συνωστισμό, γιατί έχει ελαφρύ χέρι»·

- *έχει ένα πράμα που είναι σαν βγαλμένο χέρι*, βλ. λ. [πρά\(γ\)μα](#)·

- *έχει ένα χέρι σαν πένσα*, βλ. λ. [πένσα](#)·

- *έχει ένα χέρι σαν τανάλια*, βλ. λ. [τανάλια](#)·

- *έχει κακό χέρι*, βλ. *συνηθέστ. έχει βαρύ χέρι*·

- *έχει κάτι χέρια σαν φτυάρια*, βλ. λ. [φτυάρι](#)·

- *έχει λερωμένα χέρια* ή *έχει λερωμένα τα χέρια του* ή *έχει τα χέρια του λερωμένα* ή *έχει χέρια λερωμένα*, **α.** είναι σεσημασμένος: «είναι από καιρό γνωστός στην Ασφάλεια, γιατί έχει λερωμένα χέρια». Από το ότι κατά τη λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων του παράνομου, περνούν τις άκρες των δακτύλων του από ένα ταμπόν με μελάνι, για να τις πιάσουν ύστερα πάνω σε ένα χαρτί. **β.** πήρε μέρος σε κάποια ύποπτη ή παράνομη δουλειά: «μην τον πιστεύεις, που σου λέει πως δεν πήρε μέρος στη ληστεία της τράπεζας, γιατί απ' ό,τι ξέρω κι αυτός έχει τα χέρια του λερωμένα». (Λαϊκό τραγούδι: *κάτω τα χέρια σου μακριά από μένα, κάτω τα χέρια σου τα λερωμένα*)·

- *έχει μακρύ χέρι*, έχει τη συνήθεια να κλέβει, είναι κλέφτης: «απ' τη μέρα που αποκαλύφθηκε πως έχει μακρύ χέρι, κάθε φορά που χάνεται κάτι, τον θεωρούμε ύποπτο»· βλ. και λ. *μακρυχέρης*·

- *έχει σταθερό χέρι*, **α.** ελέγχει με απόλυτη ακρίβεια τις κινήσεις των χεριών του, όταν ενεργεί, ιδιαίτερα, όταν ασχολείται με κάποια λεπτή κατασκευή: «μπορεί και περνάει αμέσως την κλωστή απ' την τρύπα της βελόνας, γιατί έχει σταθερό χέρι || είναι ειδικός σε πολύ λεπτές εργασίες στο χώρο της χρυσοχοΐας, γιατί έχει σταθερό χέρι». **β.** (για μπασκετμπολίστες) έχει άνεση στο σκοράρισμα: «συνήθως πετυχαίνει όλες τις προσωπικές βολές, γιατί έχει σταθερό χέρι»·
- *έχει σφιχτό χέρι*, είναι σφιχτοχέρης, είναι τσιγκούνης: «δεν μπορείς να του πάρεις εύκολα δανεικά, γιατί έχει σφιχτό χέρι»·
- *έχει το μέλι στο χέρι*, βλ. λ. [μέλι](#)·
- *έχει τρύπιο χέρι*, δεν μπορεί να κρατήσει χρήματα, είναι σπάταλος, είναι τρυπιοχέρης: «αυτός ο άνθρωπος έχει τόσο τρύπιο χέρι, που πολύ φοβάμαι πως κάποια μέρα θα πεθάνει στην ψάθα». Για συνών. βλ. φρ. *είναι τρύπιο χέρι*·
- *έχει χέρι*, **α.** σχεδιάζει ή ζωγραφίζει ωραία: «επειδή έχει χέρι το παιδί, ο πατέρας του το προτρέπει να σπουδάσει στη Σχολή Καλών Τεχνών». **β.** (για μπασκετμπολίστες) είναι πολύ εύστοχος: «έχει πολύ μεγάλη επιτυχία στις ελεύθερες βολές, γιατί έχει χέρι»·
- *έχω εμπιστοσύνη στα χέρια μου ή έχω εμπιστοσύνη τα χέρια μου*, εμπιστεύομαι στη δύναμή μου ή στις ικανότητές μου: «ό,τι αναλαμβάνω το τελειώνω μόνος μου, γιατί έχω εμπιστοσύνη στα χέρια μου»·
- *έχω καθαρά χέρια ή έχω τα χέρια μου καθαρά*, είμαι τίμιος: «μπορεί να είμαι φτωχός, αλλά έχω καθαρά χέρια και κάθε βράδυ κοιμάμαι ήρεμος σαν πουλάκι». (Λαϊκό τραγούδι: *το μερτικό απ' τη χαρά μου το 'χουν πάρει άλλοι, γιατ' είχα χέρια καθαρά και μια καρδιά μεγάλη*)·
- *έχω στα χέρια μου*, διαθέτω επιβαρυντικά στοιχεία για κάποιον: «πες του να μη μ' ενοχλεί, γιατί έχω στα χέρια μου κάτι έγγραφα που τον καίνε»·
- *έχω στα χέρια μου (κάτι)*, έχω κάτι στην κατοχή μου, στην κυριότητά μου: «αν έχω στα χέρια αυτό που σου χρειάζεται, θα σου το δώσω || έχω στα χέρια μου μεγάλη περιουσία»·
- *έχω τ' απάνω χέρι*, **α.** βρίσκομαι σε πιο πλεονεκτική θέση από κάποιον άλλον, μιλώ, ενεργώ ή πράττω από θέση ισχύος: «θα δεχτώ ν' αναλάβω τη θέση που μου προτείνεται μόνο αν έχω τ' απάνω χέρι || τώρα που έχει τ' απάνω χέρι, κάνει ό,τι θέλει χωρίς να λογαριάζει κανένα». **β.** είμαι κύριος μιας κατάστασης ή μιας σχέσης: «ένας οικογενειάρχης πρέπει να 'χει τ' απάνω χέρι μέσα στην οικογένειά του»·
- *έχω τα χέρια μου δεμένα ή έχω δεμένα τα χέρια μου*, αδυνατώ να παρέμβω ή να βοηθήσω κάποιον, γιατί είμαι δεσμευμένος με λόγο, όρκο, κάποιου είδους εκβιασμό ή νομικό μέσο: «απ' τη στιγμή που έδωσα το λόγο μου να μη βοηθήσω κανένα απ' τους δυο, έχω τα χέρια μου δεμένα και δεν κάνω τίποτα || έχω δεμένα τα χέρια μου, γιατί έχει στην κατοχή του κάτι ακάλυπτες επιταγές μου, γι' αυτό δε θα μπορέσω να 'ρθω στη δίκη ως μάρτυρας κατηγορίας»·
- *έχω το πάνω χέρι*, βλ. φρ. *έχω τ' απάνω χέρι*·
- *έχω το τιμόνι στα χέρια μου*, βλ. λ. [τιμόνι](#)·
- *ζητώ το χέρι της*, κάνω επίσημη πρόταση σε μια γυναίκα ή στους γονείς της, για να την παντρευτώ: «έχω δεσμό τρία χρόνια μαζί της, γι' αυτό αποφάσισα να πάω την Κυριακή στο σπίτι της, για να ζητήσω το χέρι της»·
- *η επιστήμη σηκώνει τα χέρια ψηλά*, βλ. λ. [επιστήμη](#)·
- *η κατάσταση ξέφυγε απ' τα χέρια μου*, βλ. λ. [κατάσταση](#)·
- *θα δεις απ' το χέρι της κι ένα ποτήρι νερό*, λέγεται σε άντρα που περιμένει να γεννήσει η γυναίκα του και, σαν

τους περισσότερους άντρες, θέλει αγόρι για τη διαιώνιση του ονόματός του και το υπονοούμενο της έκφρασης είναι πως, αν γεννηθεί κορίτσι, θα έχει κάποια φροντίδα και περιποίηση στα γεράματά του, γιατί, υποτίθεται, οι κόρες νιώθουν πιο κοντά στους γονείς: «να παρακαλās να γεννήσει η γυναίκα σου κορίτσι, γιατί θα δεις απ' το χέρι της κι ένα ποτήρι νερό». Πρβλ.: φίλο ποτέ να μην προδώσεις, για να 'χεις πρόσωπο λαμπρό και στους γονείς σου να πηγαίνεις ένα ποτήρι με νερό (Λαϊκό τραγούδι).

- θα λερώσουν τα χέρια μου ή θα λερώσω τα χέρια μου, πολύ μειωτική έκφραση **α.** για άτομο, που δεν καταδεχόμαστε ούτε να το δειρούμε: «πάρε δρόμο από δω, γιατί αν σε δειρώ θα λερώσουν τα χέρια μου». **β.** σε πολύ βρόμικο άτομο, που δεν έχουμε τη διάθεση ούτε καν να το ακουμπήσουμε: «ούτε καν χειραψία θα κάνω μαζί του, γιατί θα λερώσω τα χέρια μου».

- θα σου δώσω τ' άντερα στα χέρια ή θα σου δώσω τ' άντερα στο χέρι, βλ. λ. [άντερο](#).

- θα σου κόψω τα χέρια ή θα σου κόψω το χέρι, απειλητική ή προειδοποιητική έκφραση σε κάποιον, αν επιδιώξει να πιάσει ή να πάρει κάτι που του το έχουμε απαγορεύσει, πως θα τον τιμωρήσουμε πολύ σκληρά, πολύ παραδειγματικά: «αν ξανακουμπήσεις αυτό το βάζο αντίκα, θα σου κόψω τα χέρια || αν ξαναπάρεις λεφτά απ' το ταμείο χωρίς να με ρωτήσεις, θα σου κόψω το χέρι». Παρατηρείται κίνηση με την παλάμη να κινείται σαν μαχαίρι με την κόψη της πάνω στον καρπό του άλλου χεριού· βλ. και φρ. θα σου σπάσω τα χέρια·

- θα σου κόψω τα χέρια απ' τις μασχάλες ή θα σου κόψω το χέρι απ' τη μασχάλη, δίνει περισσότερη έμφαση στην παραπάνω φράση και παρατηρείται κίνηση με την παλάμη να κινείται σαν μαχαίρι με την κόψη της στο ύψος της μασχάλης·

- θα σου κόψω τα χέρια απ' τις ρίζες ή θα σου κόψω το χέρι απ' τη ρίζα, βλ. φρ. θα σου κόψω τα χέρια απ' τις μασχάλες·

- θα σου σπάσω τα χέρια ή θα σου σπάσω το χέρι, **α.** απειλητική ή προειδοποιητική έκφραση σε κάποιον πως θα τον τιμωρήσουμε αυστηρά, παραδειγματικά, αν ξαναενοχλήσει με χειρονομίες οικείο ή αγαπημένο μας πρόσωπο: «αν σε ξαναδώ ν' απλώνεις χέρι στην αδερφή μου, θα σου σπάσω τα χέρια». **β.** απειλητική ή προειδοποιητική έκφραση σε κάποιον, να μην αγγίξει κάτι που του το έχουμε απαγορεύσει: «αν ξανακουμπήσεις τον πίνακα, θα σου σπάσω το χέρι»· βλ. και φρ. θα σου κόψω τα χέρια·

- θα σου σφίξω το χέρι, θα παραδεχτώ πως είσαι άξιος, πως είσαι ικανός, αν ανταποκριθείς με επιτυχία στην υποτιθέμενη πράξη που αναφέρω: «αν τελειώσεις τη δουλειά μέσα στις προθεσμίες που μου 'δωσες, θα σου σφίξω το χέρι || είναι πάρα πολύ τσιγκούνης, αλλά, αν καταφέρεις να του πάρεις δανεικά, θα σου σφίξω το χέρι»·

- Θεέ μου (Θεούλη μου) βάλε το χέρι σου! (το χεράκι σου!), βλ. λ. [Θεός](#).

- θέλει δεύτερο χέρι, (ειδικά για βάψιμο) πρέπει να ξαναβαφεί από την αρχή: «η πόρτα θέλει δεύτερο χέρι, γιατί δε βάφηκε καλά»·

- καθαρά χέρια, δηλώνει τιμιότητα: «χωρίς καθαρά χέρια, δεν μπορείς να στεριώσεις σε καμιά δουλειά»· βλ. και φρ. έχω καθαρά χέρια·

- κάθομαι με (τα) χέρια δεμένα ή κάθομαι με δεμένα (τα) χέρια, **α.** είμαι δεσμευμένος ή εξαναγκασμένος διά λόγου, όρκου, κάποιου είδους εκβιασμού ή νομικού μέσου, να υφίσταμαι κάτι κακό χωρίς να αντιδρώ ή να μην μπορώ να επέμβω, για να αποτρέψω κάποιο κακό: «όσο και να με βρίζουν, κάθομαι με τα χέρια δεμένα, γιατί ορκίστηκα να μην ξαναμαλώσω || έλεγε χίλιες δυο βλακείες και καθόμουν με δεμένα τα χέρια, γιατί έχει στα χέρια του μια ακάλυπτη επιταγή μου || είχαν στριμώξει το φίλο του στη γωνιά κι αυτός καθόταν με τα χέρια δεμένα, επειδή είναι έξω με αναστολή». **β.** δεν κάνω τίποτα, τεμπελιάζω: «όλη η οικογένεια σκοτώνεται στη δουλειά κι αυτός κάθεται με τα χέρια δεμένα». **γ.** (γενικά) δεν επεμβαίνω, αδιαφορώ: «έδερναν οι αλήτες γέρο άνθρωπο κι αυτός καθόταν με τα χέρια δεμένα και χάζευε»·

- κάθομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα ή κάθομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια, αδιαφορώ και δεν επεμβαίνω να

αποτρέψω κάτι κακό που διαδραματίζεται μπροστά μου: «έδερναν κάτι αλήτες ένα γεροντάκι κι αυτός καθόταν με τα χέρια σταυρωμένα και χασκογελούσε»· βλ. και φρ. *κάθομαι με (τα) χέρια δεμένα*·

- και με τα δυο τα χέρια ή και με τα δυο χέρια, δηλώνει τη φανατική υπερπήφιση κάποιου υποψηφίου ή κάποιου κόμματος: «εμείς στο νομό μας ψηφίζουμε τον τάδε βουλευτή και με τα δυο τα χέρια || αποφασίσαμε να το ρίξουμε και με τα δυο χέρια στο τάδε κόμμα»·

- *κάλλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρει*, **α.** είναι προτιμότερο να παίρνουμε τα λιγυστά αλλά σίγουρα παρά να περιμένουμε να πάρουμε τα περισσότερα αλλά αβέβαια. Λέγεται ιδίως για χρήματα. Συνών. *καλύτερα σπουργίτης και στο χέρι, παρά αετός και στον αέρα*. **β.** λέγεται για δραστήρια ενέργεια που γίνεται συνήθως λόγω ελλείψεως χρόνου: «δεν έχω καιρό για καθυστέρηση, γι' αυτό κάλλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρει». Συνών. *η πίτα τρώγεται ζεστή / κάλλιο να το παρά πού 'ν' το / όποιος πρόλαβε τον Κύριον είδε (α) / στη βράση κολλάει το σίδερο / το γοργόν και χάριν έχει*. Αντίθ. *Δεν είναι βία / εις αύριον τα σπουδαία / κι αύριο μέρα είναι / σπεύδε βραδέως (β)*·

- *καλύτερα σπουργίτης και στο χέρι, παρά αετός και στον αέρα*, βλ. λ.σπουργίτης·

- *κάνω ό,τι περνάει απ' το χέρι μου*, κάνω ό,τι είναι μέσα στις αρμοδιότητές μου, στις δικαιοδοσίες μου ή στις δυνατότητές μου: «θα κάνω ό,τι περνάει απ' το χέρι μου, για να βοηθήσω το γιο σου στη δουλειά || όταν πρόκειται να βοηθήσω κάποιο φίλο, κάνω ό,τι περνάει απ' το χέρι μου»·

- *κάνω χέρι*, (στη γλώσσα του ποδοσφαίρου) πιάνω την μπάλα με το χέρι ή χτυπάει η μπάλα στο χέρι μου από δική μου πρόθεση, κάνω εντς, οπότε μου καταλογίζει ο διαιτητής παράπτωμα και η μπάλα έρχεται στην κυριαρχία της αντίπαλης ομάδας, που ξαναρχίζει το παιχνίδι με ελεύθερο χτύπημα: «ο διαιτητής είδε που έκανα χέρι και αμέσως σφύριξε, υποδεικνύοντας ταυτόχρονα και το σημείο στο οποίο έπρεπε να στηθεί η μπάλα». Συνών. *κάνω εντς*·

- *κάτω τα χέρια!* **α.** αυστηρή προσταγή ή προειδοποίηση, ιδίως σε ομάδα ατόμων, να μην πιάσουν τίποτα από όσα βρίσκονται μπροστά και γύρω τους. **β.** επιθετική έκφραση σε άτομο να πάψει να χειρονομεί βίαια σε βάρος μας ή σε βάρος οικείου ή αγαπημένου μας προσώπου. Συνήθως η φρ. κλείνει με το *ρε*·

- *κάτω τα χέρια από...*, αυστηρή προσταγή ή προειδοποίηση σε κάποιον να αποφύγει να ασχοληθεί με κάποιον ή με κάτι ή να αποφύγει να επέμβει κάποιος: «κάτω τα χέρια απ' το κόμμα || κάτω τα χέρια απ' την Κύπρο»·

- *κάτω τα χέρια σου*, επιθετική έκφραση σε άτομο να πάψει να χειρονομεί βίαια σε βάρος μας ή σε βάρος οικείου ή αγαπημένου μας προσώπου. (Λαϊκό τραγούδι: *κάτω το χέρι σου μακριά από μένα, κάτω τα χέρια σου τα λερωμένα*). Η φρ. αυτή είναι ηπιότερης μορφής από ό,τι το *κάτω τα χέρια(!)*· βλ. και φρ. *κοντά τα χέρια σου(!)*

- *κόβω τα χέρια μου* ή *κόβω το χέρι μου*, έκφραση για να γίνουμε πιστευτοί, ιδίως στην περίπτωση που προσπαθούμε να πείσουμε κάποιον πως δεν πήραμε το πράγμα για το οποίο μας κατηγορεί: «κόβω το χέρι μου, αν νομίζεις πως πήρα εγώ τον αναπητήρα σου»· βλ. και φρ. *δεν κόβω καλύτερα τα χέρια μου(!)*·

- *κοιτάζω με (τα) χέρια δεμένα* ή *κοιτάζω με δεμένα (τα) χέρια*, βλ. φρ. *κάθομαι με (τα) χέρια δεμένα*·

- *κοιτάζω με (τα) χέρια σταυρωμένα* ή *κοιτάζω με σταυρωμένα (τα) χέρια*, βλ. φρ. *κάθομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα*·

- *κοντά τα χέρια σου!* ή *κοντό το χέρι σου!* αυστηρή προειδοποίηση σε κάποιον να μην αγγίξει κάτι, ιδίως να πάψει να χειρονομεί σε βάρος μας· βλ. και φρ. *μάζεψε τα χέρια σου(!)*·

- *κόπηκαν τα χέρια μου* ή *μου κόπηκαν τα χέρια*, παρέλυσαν από πολύωρη χειρονακτική εργασία ή από κάποιο μεγάλο βάρος που σήκωνα: «έσκαβα όλο το πρωί στον κήπο και κόπηκαν τα χέρια μου || κουβαλούσα είκοσι κιλά πράγμα και μου κόπηκαν τα χέρια, μέχρι να 'ρθω»·

- *κουλάθηκε το χέρι μου*, παρέλυσε, δεν μπορώ να το ελέγξω, ιδίως ύστερα από δυνατό χτύπημα που δέχτηκε:

«χτύπησα τόσο δυνατά στον αγκώνα μου, που κουλάθηκε το χέρι μου»·

- *κούνα τα χέρια σου!* (τα *χεράκια σου!*), (προτρεπτικά) ενεργοποιήσου: «κούνα τα χέρια σου, γιατί αλλιώς δεν τελειώνει η δουλειά!». Συνήθως μετά το ρ. της φρ. ακολουθεί το *κι εσύ*·

- *κρατάει στο χέρι του την κουτάλα*, διαχειρίζεται δημόσιο χρήμα, ιδίως προς όφελός του: «είδες ποτέ κανέναν να κρατάει στο χέρι του την κουτάλα και να 'ναι φτωχός;»·

- *κρατάνε τα χέρια του*, είναι δυνατός: «κάθε φορά που δεν μπορώ να σηκώσω κάτι βαρύ, φωνάζω τον τάδε που κρατάνε τα χέρια του || μόλις κατάλαβα πως ο τάδε ήθελε να με δείρει, φώναξα το φίλο μου που κρατάνε τα χέρια του»·

- *κρατώ στα χέρια μου*, βλ. φρ. *έχω στα χέρια μου*·

- *κρύα χέρια ερωτευμένα και ζεστά βασανισμένα*, διαπίστωση ότι, σύμφωνα με τη λαϊκή αντίληψη, ο ερωτευμένος έχει κρύα χέρια από την ένταση που νιώθει και που, πολλές φορές, τον λούζει και κρύος ιδρώτας, όταν αντικρίζει το άτομο με το οποίο είναι ερωτευμένος, ενώ τα χέρια του ατόμου που ασχολείται με χειρωνακτική εργασία, είναι ζεστά από τη συνεχή τριβή· βλ. και φρ. *κρύα χέρια, ζεστή καρδιά*·

- *κρύα χέρια, ζεστή καρδιά*, βλ. λ. [καρδιά](#)·

- *λερώνω τα χέρια μου*, διαπράττω κάποιο νομικό αδίκημα: «για να δούμε τώρα, που λέρωσες τα χέρια σου, ποιος θα σε πάρει στη δουλειά του!». Από το ότι κατά τη λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων του παράνομου περνούν τις άκρες των δακτύλων του από ένα ταμπόν με μελάνι, για να τις πιέσουν ύστερα πάνω σε ένα χαρτί·

- *λερώνω τα χέρια μου με αίμα*, βλ. συνηθέστ. *βάφω τα χέρια μου με αίμα*·

- *λύθηκαν τα χέρια μου* ή *μου λύθηκαν τα χέρια*, απαλλάχτηκα από κάποιο εμπόδιο ή από κάποια δέσμευση που δε μου επέτρεπε να ενεργήσω όπως ήθελα: «απ' τη στιγμή που έληξε η απεργία των εργατών, λύθηκαν τα χέρια μου και θα τελειώσω τη δουλειά στο τάκα τάκα || τώρα που έληξε το συμβόλαιο, μου λύθηκαν τα χέρια και θα μπορέσω να συνεταιριστώ με όποιον θέλω»· βλ. και φρ. *κόπηκαν τα χέρια μου*·

- *λύνω τα χέρια (κάποιου)*, αποδεσμεύω κάποιον από κάτι και τον αφήνω να ενεργήσει όπως αυτός θέλει: «μόλις του 'λυσα τα χέρια, διαπραγματεύτηκε με το δικό του τρόπο με τους εργάτες και η απεργία έληξε αμέσως»·

- *μ' άφησε με την ψωλή στο χέρι*, βλ. λ. [ψωλή](#)·

- *μ' άφησε με το καυλί στο χέρι*, βλ. λ. [καυλί](#)·

- *μ' άφησε με το πουλί στο χέρι*, βλ. λ. [πουλί](#)·

- *μ' άφησε με τον πούτσο στο χέρι*, βλ. λ. [πούτσο](#)·

- *μ' έκοψε πάνω στο χέρι*, **α.** κάποιος ή κάτι με ανάγκασε να διακόψω μια δύσκολη ή λεπτή χειροποίητη εργασία η οποία βρισκόταν σε εξέλιξη, ή γενικά με ανάγκασε να διακόψω κάποια ενέργεια η οποία βρισκόταν σε εξέλιξη: «τη στιγμή που ήταν να συνδέσω τις δυο άκρες, μπήκε στο εργαστήρι μου ο τάδε με φωνές και μ' έκοψε πάνω στο χέρι || ήθελα λίγο ακόμη να τελειώσω την περιποίηση του κήπου μου, αλλά ήρθε ο τάδε και με την κουβέντα που μ' έπιασε μ' έκοψε πάνω στο χέρι». **β.** κάποιος ή κάτι με υποχρέωσε να διακόψω τη σεξουαλική πράξη η οποία ήταν σε εξέλιξη: «την ώρα που την ξεγύμνωσα κι ήμουν έτοιμος για τα περαιτέρω, χτύπησε το κουδούνι της εξώπορτας και μ' έκοψε πάνω στο χέρι»·

- *μ' έπιασε με την ψωλή στο χέρι*, βλ. λ. [ψωλή](#)·

- *μ' έπιασε με το καυλί στο χέρι*, βλ. λ. [καυλί](#)·

- μ' έπιασε με το πουλί στο χέρι, βλ. λ. [πουλί](#).

- μ' έπιασε με τον πούτσο στο χέρι, βλ. λ. [πούτσος](#).

- *μάζεψε τα χέρια σου!* ή *μάζεψε το χέρι σου!* **α.** λέγεται σε κάποιον που μας κάνει ενοχλητικές χειρονομίες: «μάζεψε, επιτέλους, τα χέρια σου και πάψε να μου χαϊδεύεις τα μαλλιά! || μάζεψε τα χέρια σου, γιατί μ' εκνεύρισες!». **β.** λέγεται απειλητικά σε κάποιον που επιχειρεί να αγγίξει ερωτικά μια γυναίκα: «μάζεψε τα χέρια σου, γιατί θα τις φας!».

- *μακριά τα χέρια από...*, **α.** (συμβουλευτικά) μην ασχοληθείς με κάποιον ή με κάτι, μην αναμειχθείς κάπου: «μακριά τα χέρια απ' τον τάδε, γιατί είναι μεγάλος απατεώνας και σίγουρα κάπου θα σε μπλέξει || μακριά τα χέρια απ' αυτό το μπιμπελό, γιατί είναι πολύ εύθραυστο και μπορεί να σπάσει με το παραμικρό». **β.** (απειλητικά) μην επιχειρήσεις να βλάψεις, να κάνεις κακό σε κάποιον: «μακριά τα χέρια απ' τον αδερφό μου, γιατί θα σε σπάσω στο ξύλο».

- *με δεμένα τα χέρια* ή *με δεμένα χέρια* ή *με τα χέρια δεμένα*, χωρίς ιδιαίτερο κόπο ή προσπάθεια, πάρα πολύ εύκολα: «αυτό που μου ανέθεσες, το κάνω με δεμένα τα χέρια || τον νικώ με τα χέρια δεμένα».

- *με ξένα χέρια, φίδια δεν πιάνονται*, βλ. λ. [φίδι](#).

- *με τα λεφτά στο χέρι*, βλ. λ. [λεφτά](#).

- *με τα χεράκια της (του)*, λέγεται για να δώσουμε έμφαση στο πρόσωπο που έκανε κάτι με τα χέρια του, αυτή η ίδια, (αυτός ο ίδιος): «αυτό το νόστιμο φαγητό το 'φτιαξε η κόρη μου με τα χεράκια της || αυτό το κέντημα το κέντησε η γυναίκα μου με τα χεράκια της || αυτό το σπίτι το 'χτισε με τα χεράκια του». (Τραγούδι: *ετίναξε την ανθισμένη αμυγδαλιά με τα χεράκια της* και γέμισε από άνθη κόρφους κι αγκαλιά και τα μαλλάκια της).

- *με τα χέρια μου* ή *με τα ίδια μου τα χέρια*, προσωπικά, εγώ ο ίδιος: «αυτόν τον κήπο τον έφτιαξα με τα χέρια μου || τον έπνιξα με τα ίδια μου τα χέρια». (Λαϊκό τραγούδι: *με πήρες ναυαγό και πληγωμένο και μου 'δειξες συμπόνια και στοργή και τώρα με τα ίδια σου τα χέρια* ζητάς για να με βάλεις βαθιά στη μαύρη γη). βλ. και φρ. στα χέρια μου.

- *με το κλειδί στο χέρι*, βλ. λ. [κλειδί](#).

- *με το σταυρό στο χέρι*, βλ. λ. [σταυρός](#).

- *με το στόμα άρα μάρα, με τα χέρια κουλαμάρα*, βλ. λ. [άρα μάρα](#).

- *με το στόμα φάε σκατά και με τα χέρια κάτσε*, βλ. λ. [στόμα](#).

- *με το χέρι στην καρδιά*, με απόλυτη ειλικρίνεια, με παρηρησία: «θέλω να μου πεις με το χέρι στην καρδιά, αν όντως συμφωνείς κι εσύ με τον τρόπο που χειρίστηκα το θέμα». (Λαϊκό τραγούδι: *σ' αυτούς τους δρόμους πώς νοσταλγώ να ξαναβγούμε, όπως τότε, μια βραδιά να 'μαστε μόνο εσύ κι εγώ και να τα πούμε με το χέρι στην καρδιά*).

- *με το χέρι της καρδιάς*, λέγεται για χειραψία που γίνεται με το αριστερό χέρι, που θεωρείται εγκάρδια ή που επισφραγίζει μια συμφωνία, όταν για κάποιο λόγο δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το δεξί μας χέρι: «είχαμε καιρό να συναντηθούμε, γι' αυτό κάναμε μια θερμή χειραψία με το χέρι της καρδιάς || είχα το χέρι μου στο γύψο, γι' αυτό έσφιξα το χέρι του με το χέρι της καρδιάς, θέλοντας να επισημοποιήσουμε τη συμφωνία μας». Από το ότι η καρδιά βρίσκεται στο αριστερό μέρος του στήθους μας.

- *με τρώει το χέρι μου*, απειλητική ή προειδοποιητική έκφραση σε άτομο που ατακτεί, πως θα χειροδικήσουμε σε βάρος του: «μου φαίνεται πως θα τις φας μ' αυτά τα καμώματά σου, γιατί με τρώει το χέρι μου». Πολλές φορές, συνοδεύεται από χειρονομία με τα δάχτυλα του ενός χεριού να ξύνουν το εσωτερικό της παλάμης του άλλου χεριού». βλ. και φρ. *με τρώει η παλάμη μου*, λ. [παλάμη](#).

- με φαγουρίζει το χέρι μου, βλ. φρ. με τρώει το χέρι μου·
- με χέρια και με πόδια, **α.** με όλες τις δυνάμεις: «αντιστεκόταν με χέρια και με πόδια, πριν καταφέρουν να τον ρίξουν οι αστυνομικοί στην κλούβα». **β.** με κάθε δυνατό μέσο, με κάθε δυνατό τρόπο: «προβλέπω πως αυτό το παιδί θα έχει λαμπρό μέλλον, γι' αυτό θα το βοηθήσω με χέρια και με πόδια». **γ.** (για υπογραφές) με μεγάλη διάθεση, με μεγάλη ευχαρίστηση, ανεπιφύλακτα: «και τώρα ήρθε η ώρα να υπογράψετε. -Με χέρια και με πόδια»·
- μεγάλωσα σε ξένα χέρια, μεγάλωσα μακριά από την οικογένειά μου ή μεγάλωσα ανάμεσα σε ξένη οικογένεια: «όταν ήμουν πολύ μικρός, οι γονείς μου πήγαν μετανάστες στη Γερμανία κι εγώ μεγάλωσα σε ξένα χέρια || όταν ήμουν μικρός, οι γονείς μου σκοτώθηκαν σ' ένα τροχαίο κι έτσι μεγάλωσα σε ξένα χέρια»·
- μεγάλωσα στα χέρια του (της), μεγάλωσα, διαπαιδαγωγήθηκα από κάποιον (κάποια): «από μικρός μεγάλωσα στα χέρια του παππού και της γιαγιάς». (Λαϊκό τραγούδι: **στα χέρια σου μεγάλωσα και πόνεσα και μάλωσα**)·
- μένω με (τα) χέρια δεμένα ή μένω με δεμένα (τα) χέρια, βλ. φρ. κάθομαι με (τα) χέρια δεμένα·
- μένω με (τα) χέρια σταυρωμένα ή μένω με σταυρωμένα (τα) χέρια, βλ. φρ. κάθομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα·
- μετράω στα δάχτυλα του ενός χεριού, βλ. λ. [δάχτυλο](#)·
- μετρημένοι στα δάχτυλα του ενός χεριού, βλ. λ. [δάχτυλο](#)·
- μετριούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού, βλ. λ. [δάχτυλο](#)·
- μη με κόβεις πάνω στο χέρι, βλ. φρ. μη μιλάς πάνω στο χέρι·
- μη μιλάς πάνω στο χέρι, **α.** μην αποσπάς την προσοχή μου, τη στιγμή που κάνω με τα χέρια μου μια δύσκολη ή λεπτή εργασία: «μη μιλάς πάνω στο χέρι, όταν προσπαθώ να περάσω την κλωστή στη βελόνα». **β.** μην αποσπάς την προσοχή μου, όταν κάποια ενέργειά μου βρίσκεται σε εξέλιξη: «μη μιλάς πάνω στο χέρι, όταν διαβάζω, γιατί την άλλη βδομάδα δίνω εξετάσεις»·
- μην πέσεις στα χέρια μου, απειλητική έκφραση σε κάποιον πως με την πρώτη ευκαιρία θα τον δείρουμε, θα τον τιμωρήσουμε, θα τον εκδικηθούμε σκληρά: «τώρα έχεις τ' απάνω χέρι και κάνεις ό,τι θέλεις, αλλά μην πέσεις στα χέρια μου, όταν αλλάξουν τα πράγματα, γιατί θα μαρτυρήσεις της μάνας σου το γάλα»·
- μιλάει με τα χέρια του στις τσέπες, βλ. λ. τσέπη·
- μιλάει πάνω στο χέρι, **α.** αποσπά την προσοχή μου, τη στιγμή που κάνω με τα χέρια μου μια δύσκολη ή λεπτή εργασία: «δεν τον θέλω μαζί μου, γιατί μιλάει πάνω στο χέρι, κάθε φορά που αφοσιώνομαι στη ζωγραφική». **β.** αποσπά την προσοχή μου, όταν κάποια ενέργειά μου βρίσκεται σε εξέλιξη: «δεν τον θέλω μαζί μου, γιατί, όταν δουλεύω μιλάει πάνω στο χέρι»·
- μου άρπαξε μέσ' απ' τα χέρια τη δουλειά ή μου άρπαξε τη δουλειά μέσ' απ' τα χέρια, βλ. λ. [δουλειά](#)·
- μου 'δεσε τα χέρια, με εμπόδισε με κάποιο τρόπο να πραγματοποιήσω αυτό που ήθελα: «ήθελα να πάω μια βόλτα στη Χαλκιδική, αλλά ο μηχανικός μου 'δεσε τα χέρια, γιατί δεν είχε έτοιμο τ' αυτοκίνητό μου»· βλ. και φρ. μου 'κοψε τα χέρια·
- μου 'κοψε τα χέρια, με εμπόδισε με κάποιο τρόπο να ενεργήσω όπως εγώ ήθελα ή σχεδίαζα, παρενέβαλε εμπόδια στην πρόοδό μου, στην εξέλιξή μου: «αυτή η απεργία των εργατών μου 'κοψε τα χέρια, γιατί δεν μπορώ να συνεχίσω τη δουλειά μου || σταμάτησε το επίδομα που μου έστελνε και μου 'κοψε τα χέρια, γιατί δεν μπορώ να συνεχίσω τις σπουδές μου»·
- μου λείπουν χέρια, έχω έλλειψη εργατικού δυναμικού: «δε βλέπω να τελειώνω γρήγορα τη δουλειά, γιατί μου λείπουν χέρια»·

- μου λύνουν τα χέρια, με αποδεσμεύουν από κάτι και μπορώ να ενεργήσω όπως θέλω: «απ' τη στιγμή που μου έλυσαν τα χέρια, τακτοποίησα σε χρόνο ρεκόρ όλες τις εκκρεμότητες»·
- μου 'μεινε στα χέρια, **α.** (για πρόσωπα) πέθανε στα χέρια μου: «την ώρα που τον μεταφέραμε στο νοσοκομείο, μου 'μεινε στα χέρια ο παππούς». **β.** (για εμπορεύματα) δεν πουλήθηκε, δεν καταναλώθηκε: «είχα παραγγείλει μεγάλες ποσότητες απ' αυτό το είδος και μου 'μεινε στα χέρια». **γ.** (για αντικείμενα) χάλασε καθώς το περιεργαζόμουν ή προσπαθούσα να το επιδιορθώσω: «πήρα αυτό το μπιμπελό να δω τι ακριβώς είναι, και μου 'μεινε στα χέρια, γιατί διαλύθηκε || προσπάθησα να επιδιορθώσω το ηλεκτρικό σίδερο και μου 'μεινε στα χέρια»·
- μου πήρε μέσ' απ' τα χέρια τη δουλειά ή μου πήρε τη δουλειά μέσ' απ' τα χέρια, βλ. λ. [δουλειά](#)·
- μου 'φαγε μέσ' απ' τα χέρια τη δουλειά ή μου 'φαγε τη δουλειά μέσ' απ' τα χέρια, βλ. λ. [δουλειά](#)·
- μου 'φυγε η ευκαιρία μέσ' απ' τα χέρια, βλ. λ. [ευκαιρία](#)·
- μου 'φυγε το τιμόνι απ' τα χέρια, βλ. λ. [τιμόνι](#)·
- ν' αγιάσει το χέρι σου (το χεράκι σου) ή ν' αγιάσουν τα χέρια σου (τα χεράκια σου), βλ. φρ. γεια στα χέρια σου(!)·
- να μου κοπούν τα χέρια ή να μου κοπεί το χέρι, βλ. φρ. δεν κόβω καλύτερα τα χέρια μου(!)·
- να μου ξεραθούν τα χέρια ή να μου ξεραθεί το χέρι, βλ. φρ. δεν κόβω καλύτερα τα χέρια μου(!)·
- νίβω τα χέρια μου (νίπτω τας χείρας μου), δε φέρω καμιά ευθύνη, αποποιούμαι τις ευθύνες: «κάνε ό,τι θέλεις μ' αυτή τη δουλειά, πάντως εγώ νίβω τα χέρια μου». (Λαϊκό τραγούδι: μαύρα πουλιά μου πίνουνε το αίμα, από μικρός παιδεύομαι στα ξένα, κι όταν φωνάζω "ήρθαν οι λησταί", Πιλάτοι **νίβουν τα χέρια τους**, Χριστέ). Η φρ. ελέχθη από τον Ρωμαίο έπαρχο της Ιουδαίας, Πόντιο Πιλάτο μπροστά στην πιεστική απαίτηση του όχλου, που ζητούσε τη σταύρωση του Χριστού. Πρβλ.: *ιδών δέ ο Πιλάτος ότι ουδέν ωφελεί, αλλά μάλλον θόρυβος γίνεται, λαβών ύδωρ άπενίψατο τάς χείρας άπέναντι του όχλου λέγων· άθώς είμι από του αίματος του δικαίου τούτου· ύμεις όψεσθε.* (Ματθ., κζ'24). Και η αρχαϊστική φρ. *νίπτω τας χείρας μου* σε κοινή χρήση·
- ξεράθηκε το χέρι μου, βλ. φρ. κουλάθηκε το χέρι μου·
- ξέφυγε η δουλειά απ' τα χέρια μου ή ξέφυγε απ' τα χέρια μου η δουλειά, βλ. λ. [δουλειά](#)·
- ο Θεός να βάλει το χέρι του! (το χεράκι του!), βλ. λ. [Θεός](#)·
- όλα τα χαρτιά είναι γραμμένα απ' το ίδιο χέρι, λέγεται στην περίπτωση που οι γνώμες, οι αποφάσεις ή οι προτάσεις δυο ή περισσότερων ενδιαφερομένων για το ίδιο θέμα, συμπίπτουν απόλυτα μεταξύ τους: «έχουν υποβάλλει όλοι τους τις ίδιες προτάσεις στην επιτροπή, λες κι όλα τα χαρτιά είναι γραμμένα απ' το ίδιο χέρι»·
- όσο περνάει απ' το χέρι μου, όσο εξαρτάται από μένα: «δε θέλω να σου τάξω τρελά πράγματα, αλλά, όσο περνάει απ' το χέρι μου, θα σε βοηθήσω»·
- παίρνω απ' το χέρι (χεράκι) (κάποιου), **α.** καθοδηγώ κάποιον σε μια πορεία: «το παλικάρι πήρε απ' το χέρι το γεροντάκι και το πέρασε στ' απέναντι πεζοδρόμιο». **β.** καθοδηγώ κάποιον σε μια δουλειά ή υπόθεση, χωρίς να τον αφήνω να παίρνει πρωτοβουλίες: «αν δεν τον πάρεις απ' το χεράκι να του δείξεις τι θα κάνει, δεν μπορεί να τελειώσει μια δουλειά αυτό το παιδί»·
- παίρνω στα χέρια μου (κάτι), αναλαμβάνω κάτι: «μόλις ο τάδε πήρε στα χέρια του τη διεύθυνση του εργοστασίου, όλα πήγαν μια χαρά || ό,τι παίρνει στα χέρια του, το τελειώνει με επιτυχία»·
- παίρνω τ' απάνω χέρι, έρχομαι σε πλεονεκτική θέση έναντι κάποιου άλλου, μιλώ, ενεργώ ή πράττω από θέση ισχύος: «μόλις πήρε τ' απάνω χέρι στο εργοστάσιο, έδειξε το πραγματικό του πρόσωπο»· βλ. και φρ. έχω τ'

απάνω χέρι·

- παίρνω τη δουλειά στα χέρια μου, βλ. λ. [δουλειά](#)·

- παίρνω την κατάσταση στα χέρια μου, βλ. λ. [κατάσταση](#)·

- παίρνω το βολάν στα χέρια μου, βλ. λ. [βολάν](#)¹·

- παίρνω το νόμο στα χέρια μου, βλ. λ. [νόμος](#)·

- παίρνω το τιμόνι στα χέρια μου, βλ. λ. [τιμόνι](#)·

- παίρνω τον απολυσώνα μου στο χέρι, βλ. λ. [απολυσώνας](#)·

- πέρασαν απ' τα χέρια μου, ασχολήθηκα κατά καιρούς με διάφορους ή με διάφορα πράγματα ή είχα στην κατοχή μου διάφορα πράγματα: «πέρασαν απ' τα χέρια μου ένα σωρό γυναικές || πέρασαν απ' τα χέρια μου ένα σωρό δουλειές || πέρασαν απ' τα χέρια μου ένα σωρό λεφτά». (Λαϊκό τραγούδι: **περάσαν απ' τα χέρια μου** λεφτά, γυναικές μάτσο)·

- πέρασε από πολλά χέρια (κάτι), πέρασε κατά καιρούς από πολλούς ιδιοκτήτες κάτι: «δε θα τ' αγοράσω αυτό τ' αυτοκίνητο, γιατί πέρασε από πολλά χέρια»· βλ. και φρ. *άλλαξε πολλά χέρια*·

- περνάει απ' το χέρι μου, είναι στις δυνατότητές μου, στις αρμοδιότητές μου, στις δικαιοδοσίες μου: «αφού περνάει απ' το χέρι μου, θα σε βοηθήσω οπωσδήποτε»·

- περνώ δεύτερο χέρι, επαναλαμβάνω από την αρχή μια διαδικασία, ιδίως βάφω από την αρχή μια επιφάνεια: «περνώ δεύτερο χέρι το λόγο που θα εκφωνήσω, μήπως κι έχω πουθενά καμιά ασάφεια || πρέπει να περάσω δεύτερο χέρι την πόρτα, γιατί δε βάφηκε καλά». Συνήθως μετά το ρ. της φρ. ακολουθεί το *ένα*· βλ. και φρ. *δεύτερο χέρι*·

- περνώ τελευταίο χέρι, κάνω μια τελευταία προσπάθεια, για να γίνει κάτι πολύ καλύτερο, ιδίως το βάψιμο μιας επιφάνειας: «περνώ τελευταίο χέρι το λόγο που θα εκφωνήσω, για να εντοπίσω τυχόν ατέλειές του || περνώ τελευταίο χέρι το βάψιμο της πόρτας, για να γίνει ομοιόμορφο». Συνήθως μετά το ρ. της φρ. ακολουθεί το *ένα*· βλ. και φρ. *το τελευταίο χέρι*·

- πέφτει απάνω χέρι κάτω χέρι, βλ. φρ. *δουλεύει απάνω χέρι κάτω χέρι*·

- πέφτει σε λάθος χέρια (κάτι), περιέρχεται κάτι στη δικαιοδοσία, στην κατοχή κάποιου που δεν ξέρει να το χρησιμοποιήσει ή που μπορεί να το χρησιμοποιήσει επικίνδυνα ή καταστροφικά: «έπεσε σε λάθος χέρια το μηχάνημα κι από άγνοια του χειριστή του βγήκε μπιελάρ || αν πέσει σε λάθος χέρια η ατομική ενέργεια, τότε αλίμονο στην ανθρωπότητα»·

- πέφτει στα χέρια μου (κάτι), έρχεται κάποιο πράγμα στη δικαιοδοσία μου, στην κατοχή μου ή βρίσκω, ανακαλύπτω κάτι τυχαία: «ό,τι πέφτει στα χέρια του, βρίσκει τον τρόπο να το αξιοποιήσει κατάλληλα || εκεί που έψαχνα στο υπόγειο να βρω ένα φτυαράκι, έπεσε στα χέρια μου μια παλιά φωτογραφία του παππού μου»·

- πέφτω σ' άσχημα χέρια, βλ. φρ. *πέφτω σε κακά χέρια*·

- πέφτω σε κακά χέρια, **α.** βρίσκομαι στη δικαιοδοσία κακού ή σκληρού ατόμου: «αν έχει τον τάδε διευθυντή, να του πεις πως έπεσε σε κακά χέρια και πως θα υποφέρει». **β.** αντιμετωπίζω την αδιαφορία ή την εχθρότητα του προστάτη μου ή του κηδεμόνα μου: «από μικρός έμεινε ορφανός κι έπεσε σε κακά χέρια, γιατί η θεια του, που τον ανέλαβε, ήταν πολύ στριφνή γυναίκα». **γ.** (και για τα δυο φύλα) κακοπαντρεύομαι: «πολύ καλή κοπέλα, αλλά έπεσε σε κακά χέρια και βασανίζεται η καημενούλα»·

- πέφτω σε καλά χέρια, **α.** βρίσκομαι στη δικαιοδοσία καλόκαρδου ατόμου: «έπεσα σε καλά χέρια, γιατί ο

υπεύθυνος του τομέα μας, στο εργοστάσιο που δουλεύω είναι χρυσός άνθρωπος». **β.** έχω τη συμπαράσταση και τη φροντίδα του προστάτη ή του κηδεμόνα μου: «έμεινε πολύ μικρός ορφανός, αλλά, ευτυχώς, έπεσε σε καλά χέρια, γιατί, η θεία του που ανέλαβε να τον μεγαλώσει ήταν χρυσή γυναίκα». **γ.** με αναλαμβάνει ικανός δάσκαλος, για να με διδάξει: «όλοι εμείς οι παλιοί πέσαμε σε καλά χέρια, γιατί τότε οι δάσκαλοι θεωρούσαν λειτούργημα αυτό που έκαναν». **δ.** (και για τα δυο φύλα) καλοπαντρεύομαι: «μπορεί να έκανε αλήτικη ζωή, αλλά στο θέμα του γάμου του έπεσε σε καλά χέρια»·

- *πέφτω σε λάθος χέρια*, βλ. συνηθέστ. *πέφτω σε κακά χέρια*· βλ. και φρ. *πέφτει σε λάθος χέρια (κάτι)*·

- *πέφτω στα χέρια (κάποιου)*, **α.** συλλαμβάνομαι: «ο δολοφόνος έπεσε στα χέρια της αστυνομίας». **β.** περιέρχομαι στην εξουσία, στη δικαιοδοσία κάποιου: «είσαι τυχερός που έπεσες στα χέρια του τάδε διευθυντή, γιατί είναι άνθρωπος με κατανόηση || αν πέσεις στα χέρια του τάδε διευθυντή, την έβαψες, γιατί είναι πολύ σκληρός με τους υφισταμένους του». **γ.** (για τόπους, πόλεις) καταλαμβάνομαι, κυριεύομαι: «όλη η ανατολική περιοχή του εχθρικού κράτους έπεσε στα χέρια του στρατού μας»·

- *πηγαίνει με το σταυρό στο χέρι*, βλ. λ. [σταυρός](#)·

- *πηγαίνω μ' άδεια τα χέρια* ή *πηγαίνω μ' άδεια χέρια*, **α.** πηγαίνω κάπου χωρίς να προσκομίζω κάποια πρόταση: «ο κυβερνητικός εκπρόσωπος πήγε μ' άδεια τα χέρια στη συνάντηση που είχε με τους εκπροσώπους των εργαζομένων, οπότε αυτοί αποχώρησαν διαμαρτυρόμενοι». **β.** επισκέπτομαι κάποιον, χωρίς να του προσφέρω κάποιο δώρο όπως συνηθίζεται: «όταν επισκέπτομαι κάποιον φίλο στη γιορτή του, δεν πηγαίνω ποτέ μ' άδεια χέρια»·

- *πηγαίνω με γεμάτα τα χέρια* ή *πηγαίνω με γεμάτα χέρια*, **α.** πηγαίνω κάπου προσκομίζοντας κάποια πρόταση: «παρόλο που ο κυβερνητικός εκπρόσωπος πήγε με γεμάτα χέρια στη συνάντηση που είχε με τους συνδικαλιστές, οι συνομιλίες έφτασαν πάλι σε αδιέξοδο». **β.** επισκέπτομαι κάποιον και του προσφέρω κάποιο δώρο όπως συνηθίζεται: «όταν επισκέπτομαι κάποιον φίλο μου στη γιορτή του, πηγαίνω με γεμάτα χέρια»·

- *πιάνει το χέρι του* ή *πιάνουν τα χέρια του*, έχει την ικανότητα ή τις γνώσεις να κάνει διάφορες μικροκατασκευές ή επιδιορθώσεις, ιδίως στο χώρο του σπιτιού του: «ευτυχώς πιάνουν τα χέρια του άντρα μου, κι ότι χαλάει μέσα στο σπίτι, το φτιάχνει ο ίδιος»·

- *πιάνομαι στα χέρια (με κάποιον)*, συμπλέκομαι με κάποιον: «είχαν από καιρό διαφορές και, μόλις συναντήθηκαν, πιάστηκαν στα χέρια». (Λαϊκό τραγούδι: *κάτω στα Λεμονάδικα έγινε φασαρία· στα χέρια πιάστηκ' ο Θωμάς μαζί με τον Ηλία*)· βλ. και φρ. *έρχομαι στα χέρια (με κάποιον)*·

- *πιάνω το βολάν στα χέρια μου*, βλ. λ. [βολάν](#)¹·

- *πιάνω το τιμόνι στα χέρια μου*, βλ. λ. [τιμόνι](#)·

- *πιάστηκε το χέρι μου*, **α.** μούδιασε ή έπαθε αγκύλωση: «ήταν πολύ βαρύ το δέμα που κουβαλούσα και πιάστηκε το χέρι μου»·

- *πιάστηκε το χέρι μου (κάπου)*, μπερδεύτηκε ή αιχμαλωτίστηκε κάπου: «πιάστηκε το χέρι μου σε κάτι σύρματα κι έκανα μια ώρα να το ξεμπερδέψω || πιάστηκε το χέρι μου στο άνοιγμα της πόρτας και πέθανα απ' τον πόνο»·

- *προχωράει με το σταυρό στο χέρι*, βλ. λ. [σταυρός](#)·

- *σας φιλώ το χέρι*, στερεότυπη έκφραση σεβασμού, στη συνάντησή μας με κάποιο σεβάσμιο πρόσωπο αντί του χειροφιλήματος. Συνήθως συνοδεύεται με ελαφρά υπόκλιση κατά τη χειραψία, ή στερεότυπη φρ. με την οποία κλείνουμε κάποια επιστολή μας σε σεβάσμιο πρόσωπο. (Λαϊκό τραγούδι: *κι όταν γυρνάνε στα σοκάκια σα δυο σκιές μες στη βραδιά με τα φτωχά τους ρουχαλάκια όλο βροχή και λασπουριά δεν ξέρω να τις ξεχωρίσω ποιανής το χέρι να φιλήσω*)· βλ. και φρ. *φιλώ το χέρι του* ή *του φιλώ το χέρι*·

- *σηκώνω στα χέρια (κάποιον)*, αποθεώνω κάποιον: «μετά το πέρας της ομιλίας του ο κόσμος σήκωσε

ενθουσιασμένος στα χέρια του αρχηγό του κόμματος»·

- *σηκώνω τα χέρια*, αδυνατώ να προσφέρω και το παραμικρό, εγκαταλείπω κάθε προσπάθεια: «ήταν τόσο προχωρημένη η αρρώστια του, που οι γιατροί σήκωσαν τα χέρια»· βλ. και φρ. *σηκώνω ψηλά τα χέρια μου*·

- *σηκώνω το χέρι*, (για μαθητές) θέλω να απαντήσω σε ερώτηση του δασκάλου μου, που την έθεσε στην τάξη ή για να του ζητήσω κάτι: «ήταν απ' τους καλύτερους μαθητές της τάξης μας και, μόλις ρωτούσε κάτι ο δάσκαλος, σήκωνε αμέσως το χέρι ν' απαντήσει || κάποια στιγμή σήκωσα το χέρι, για να πάρω άδεια απ' το δάσκαλο να πάω στην τουαλέτα»·

- *σηκώνω χέρι (εναντίον κάποιου)*, απειλώ να δείρω, να χτυπήσω κάποιον ή δέρονω, χτυπώ κάποιον: «σε μένα μη σηκώνεις χέρι, γιατί δεν είμαι απ' τα παιδάκια που φοβούνται || είναι πολύ άτακτο παιδί και σηκώνει χέρι στον καθένα»·

- *σηκώνω ψηλά τα χέρια μου*, ακινητοποιούμαι στην προσταγή *ψηλά τα χέρια* κάποιου οπλοφόρου: «μόλις μούγκρισε ο άλλος *ψηλά τα χέρια* προτείνοντάς μου το πιστόλι του, υποχρεώθηκα να σηκώσω ψηλά τα χέρια μου»· βλ. και φρ. *σηκώνω τα χέρια*·

- *σκάβω το λάκκο μου με τα ίδια μου τα χέρια*, βλ. λ. [λάκκος](#)·

- *σκατά στα χέρια σου!* βλ. λ. [σκατά](#)·

- *στ' αριστερό μου (σου, του, της κ.λπ.) χέρι*, αριστερά μου (σου, του, της κ.λπ.), αριστερά: «μόλις θα συναντήσεις στ' αριστερό σου χέρι ένα περίπτερο, θα κάνεις αμέσως δεξιά και θα βρεθείς στο μαγαζί που θέλεις»·

- *στα χέρια μου (σου, του, της κ.λπ.)*, με δικές μου (σου, του, της κ.λπ.) φροντίδες και κάτω από την επίβλεψή μου (σου, του, της κ.λπ.): «στα χέρια σου έγιναν όλες οι επιδιώξεις μου πραγματικότητα || στα χέρια της μεγάλωσε πέντε παιδιά» (Λαϊκό τραγούδι: **στα χέρια σου** *μεγάλωσαν και πόνεσαν και μάλωσαν άντρες μ' ολοκάθαρη ματιά. Ψηλά κυπαρισσόπουλα χαρά στα κοριτσόπουλα που 'χουν κι αγκαλιάζουν τη φωτιά*)· βλ. και φρ. *με τα χέρια μου*·

- *σταυρώνω τα χέρια μου*, **α.** δεν κάνω τίποτα, μένω άπραγος, αδρανών: «είναι καιρός τώρα που σταύρωσα τα χέρια και δεν κάνω τίποτα». **β.** αντιμετωπίζω παθητικά μια δύσκολη κατάσταση: «ήταν καμιά δεκαριά άτομα που τον έδεσαν και σταύρωσα τα χέρια μου, γιατί δεν μπορούσα να τον γλιτώσω»·

- *στέκομαι με (τα) χέρια δεμένα* ή *στέκομαι με δεμένα (τα) χέρια*, βλ. φρ. *κάθομαι με (τα) χέρια δεμένα*·

- *στέκομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα* ή *στέκομαι με σταυρωμένα (τα) χέρια*, βλ. φρ. *κάθομαι με (τα) χέρια σταυρωμένα*·

- *στηρίζομαι στα χέρια μου*, υπολογίζω στον εαυτό μου, στην προσωπική μου ικανότητα, στην προσωπική μου εργασία: «όσο στηρίζομαι στα χέρια μου, δεν έχω την ανάγκη κανενός»·

- *στο δεξί μου (σου, του, της κ.λπ.) χέρι*, δεξιά μου (σου, του, της κ.λπ.), δεξιά: «όπως θα 'ρχεσαι, θα συναντήσεις στο δεξί σου χέρι ένα βενζινάδικο και, μόλις το περάσεις, θα με δεις που θα σε περιμένω στην εξώπορτα του σπιτιού μου»·

- *σφίξαμε τα χέρια*, **α.** συμφιλιωθήκαμε: «αποφασίσαμε να σφίξουμε τα χέρια, γιατί καταλάβαμε πως με έχθρες και μαλώματα δε βγαίνει άκρη». **β.** επισημοποιήσαμε μια συμφωνία δια χειραψίας: «αφού συμφωνήσαμε σ' όλες τις λεπτομέρειες, σφίξαμε τα χέρια»·

- *σφυρίζω χέρι*, (για διαιτητές ποδοσφαίρου) καταλογίζω το παράπτωμα του παίχτη να πιάσει ή να χτυπήσει εκούσια την μπάλα με το χέρι του: «ο διαιτητής είδε την κίνηση του παίχτη κι αμέσως σφύριξε χέρι». Στην περίπτωση που ο διαιτητής θεωρήσει πως ο παίχτης ήρθε σε επαφή με την μπάλα ακούσια, τότε αφήνει το παιχνίδι να συνεχιστεί·

- τα θέλει όλα στα χέρια του ή τα θέλει όλα στο χέρι ή όλα στα χέρια του τα θέλει ή όλα στο χέρι τα θέλει, είναι τεμπέλης και περιμένει από τους άλλους να εξασφαλίζουν τις ανάγκες του: «δεν κάνει το παραμικρό και τα θέλει όλα στο χέρι || από μικρό παιδί του έχουν καλομαθημένο και τα θέλει όλα στα χέρια του || αυτός δεν κουνάει ούτε το δαχτυλάκι του κι όλα στα χέρια του τα θέλει»·
- τα ξένα χέρια, **α.** οι θετοί γονείς ή κηδεμόνες: «οι γονείς του σκοτώθηκαν σε τροχαίο, όταν ήταν ακόμη πολύ μικρός και μεγάλωσε σε ξένα χέρια. (Λαϊκό τραγούδι: είναι πικρά, είναι βαριά **τα ξένα χέρια!** Τα ξένα χέρια είναι μαχαίρια! Είναι μαχαίρια!). **β.** αυτοί που δεν είναι συγγενείς, που είναι ξένοι ως προς κάποια οικογένεια: «πεθαίνοντας ο παππούς άφησε πολλά χρέη κι έτσι η περιουσία του πέρασε στα ξένα χέρια»·
- τα 'παμε ένα χέρι (χεράκι), συζητήσαμε ή κάναμε συζήτηση σε έντονο τόνο για θέματα που μας αφορούσαν, σχεδόν λογομαχήσαμε: «είχαμε καιρό να συναντηθούμε κι όταν βρεθήκαμε τυχαία σ' ένα μπαράκι, τα 'παμε ένα χεράκι || είχαμε παλιές διαφορές και με την πρώτη ευκαιρία τα 'παμε ένα χεράκι»·
- τα χέρια μου μύρισα; βλ. λ. τα δάχτυλά μου μύρισα; λ. δάχτυλο·
- τα χέρια σου κοντά! ή το χέρι σου κοντό! βλ. φρ. κοντά τα χέρια σου(!)·
- τα χέρια του πίνουν απ' όλα ή τα χέρια του πίνουν σ' όλα, βλ. φρ. πίνει το χέρι του·
- τα χρυσά χέρια, λέγεται για άτομο, ιδίως για χειρουργό, που είναι πολύ επιδέξιός στα χέρια και, κατ' επέκταση, πολύ ικανός σε αυτό που κάνει με αυτά: «αφήνω χωρίς φόβο τη ζωή μου στα χρυσά χέρια αυτού του γιατρού»·
- την έχω πατημένη από χέρι, βλ. συνηθέστ. είμαι χαμένος από χέρι·
- της βάζω χέρι, χαϊδεύω ερωτικά μια γυναίκα: «τον είδα να 'χει στριμώξει την γκόμενά του στη γωνία και να της βάζει χέρι»·
- της δίνω τ' άπλυτα στο χέρι ή της δίνω τ' άπλυτά της στο χέρι, βλ. λ. [άπλυτα](#)·
- της δίνω τα μπογαλάκια στο χέρι ή της δίνω τα μπογαλάκια της στο χέρι, βλ. λ. [μπογαλάκι](#)·
- της δίνω τα πανιά στο χέρι ή της δίνω τα πανιά της στο χέρι, βλ. λ. [πανί](#)·
- της δίνω τα παπούτσια στο χέρι ή της δίνω τα παπούτσια της στο χέρι, βλ. λ. [παπούτσι](#)·
- της δίνω τα συμπράγκαλα στο χέρι ή της δίνω τα συμπράγκαλά της στο χέρι, βλ. λ. [συμπράγκαλα](#)·
- της δίνω το διαβατήριο στο χέρι ή της δίνω το διαβατήριό της στο χέρι, βλ. λ. [διαβατήριο](#)·
- της δίνω τον απολυσώνα στο χέρι ή της δίνω τον απολυσώνα της στο χέρι, βλ. λ. [απολυσώνας](#)·
- της περνώ δεύτερο χέρι, μετά από μικρή ανάπαυλα, επιβάλλω πάλι τη σεξουαλική πράξη στην ίδια γυναίκα: «μετά το τσιγάρο που έκανα, της πέρασα δεύτερο χέρι για να με θυμάται». Συνήθως, μετά το ρ. της φρ. ακολουθεί το ένα·
- της περνώ ένα χέρι, της επιβάλλω τη σεξουαλική πράξη: «την παρέσυρα στην γκαρσονιέρα μου και της πέρασα ένα χέρι»·
- της τα δίνω όλα στα χέρια ή της τα δίνω όλα στο χέρι, βλ. φρ. της τα φέρνω όλα στο χέρι·
- της τα φέρνω όλα στα χέρια ή της τα φέρνω όλα στο χέρι, δεν την αφήνω να κάνει τίποτα, την περιποιούμαι, εξυπηρετώ όλες τις ανάγκες της, γιατί την αγαπώ πάρα πολύ: «αγαπάει τόσο πολύ τη γυναίκα του, που της τα φέρνει όλα στο χέρι»·

- το γουδί το γουδοχέρι και τον κόπανο στο χέρι, βλ. λ. [γουδοχέρι](#).
- το καλό το χέρι ή το καλό χέρι, το δεξί χέρι στην περίπτωση που είμαστε δεξιόχειρες ή το αριστερό χέρι στην περίπτωση που είμαστε αριστερόχειρες: «για χειραψία δίνει πάντα το καλό το χέρι || υπογράφει πάντα με το καλό χέρι».
- το μακρύ χέρι του νόμου, η δυνατότητα που έχει ο νόμος να τιμωρεί οποιουδήποτε παρανομεί, όσο υψηλά και αν ίσταται: «μπορεί να είναι μεγάλο όνομα, αλλά κανείς δεν ξεφεύγει απ' το μακρύ χέρι του νόμου».
- το 'να χέρι νίβει τ' άλλο (και τα δυο το πρόσωπο), η αμοιβαία συνδρομή, η αλληλοβοήθεια οδηγεί σε θετικά αποτελέσματα: «είστε δυο αδέρφια και πρέπει να 'στε αγαπημένα, γιατί το 'να χέρι νίβει τ' άλλο (και τα δυο το πρόσωπο)».
- το τελευταίο χέρι, ο τελευταίος από αυτούς που διαδοχικά διακινούν κάποιο εμπόρευμα ή ναρκωτικό: «δεν ξέρω πόσα χέρια άλλαξε, αλλά ο τάδε ήταν το τελευταίο χέρι». βλ. και φρ. *περνώ το τελευταίο χέρι*.
- το (την, τα) παίζω στα χέρια (μου), (για γνώσεις, επαγγέλματα ή τέχνες) βλ. συνηθέστ. *το (την, τα) παίζω στα δάχτυλά (μου)*, λ. δάχτυλο.
- το χέρι που κουνά την κούνια, αυτό τον κόσμο ορίζει, δηλώνει τη μεγάλη επίδραση που ασκεί η μητέρα πάνω στα παιδιά της: «βέβαια κι εσύ ως πατέρας έχεις συμβάλει στο μέγιστο των παιδιών σου, αλλά το χέρι που κουνά την κούνια, αυτό τον κόσμο ορίζει».
- το χέρι της καρδιάς, το χέρι το οποίο βρίσκεται προς το μέρος της καρδιάς, το αριστερό χέρι: «του 'δωσα το χέρι της καρδιάς, γιατί με το δεξί κρατούσα ένα δέμα». βλ. και φρ. *με το χέρι της καρδιάς*.
- το χέρι της μοίρας, η μοίρα: «τα πάντα στη ζωή μας εξαρτιούνται απ' το χέρι της μοίρας».
- το χέρι του έχει βγάλει κάλο ή το χέρι του έχει βγάλει κάλους (*ενν. από τη μαλακία*), βλ. λ. κάλος.
- το χέρι του Θεού, **α.** ο Θεός: «κανείς δε γλιτώνει απ' το χέρι του Θεού». **β.** (για ποδόσφαιρο) χαρακτηρισμός του Αργεντινού ποδοσφαιριστή Ντιέγκο Μαραντόνα ο οποίος στο Μουντιάλ ποδοσφαίρου που έγινε το 1986 στο Μεξικό, πέτυχε γκολ σε βάρος της Αγγλίας χρησιμοποιώντας πονηρά με το χέρι του: «αν δεν υπήρχε το χέρι του Θεού, η Αργεντινή θα έχανε τον αγώνα απ' την Αγγλία».
- το χέρι του νόμου, η δυνατότητα που έχει ο νόμος να τιμωρεί αυτόν που παρανομεί: «κανένας παράνομος δε γλιτώνει απ' το χέρι του νόμου».
- τον βάζω στο χέρι, **α.** τον κάνω όργανό μου: «σου τάζει χίλια δυο πράγματα, μέχρι να σε βάλει στο χέρι, κι ύστερα σε κάνει ό,τι θέλει». **β.** πετυχαίνω να του πάρω χρήματα με σκοπό να μην του τα επιστρέψω, τον εξαπατώ: «ο σκοπός ήταν να του πάρω τα λεφτά και τώρα που τον έβαλα στο χέρι, άσ' τον να κουρεύεται».
- τον ευλόγησε ο Θεός με τα δυο τα χέρια, βλ. λ. [Θεός](#).
- τον έχω δεξί μου χέρι, βλ. λ. δεξί.
- τον έχω στο χέρι, **α.** τον έχω υποχείριό μου: «αυτός θα μας ψηφίσει σίγουρα, γιατί τον έχω στο χέρι». **β.** έχω στοιχεία εναντίον του: «δεν μπορεί να πει τίποτα για μένα, γιατί τον έχω στο χέρι». **γ.** σε μια δοσοληψία έχω πάρει περισσότερα χρήματα από αυτά που του έχω δώσει: «δε με νοιάζει αν θέλει να χαλάσει τη συνεργασία μας, γιατί τον έχω στο χέρι».
- τον έχω του χεριού μου, βλ. φρ. *είναι του χεριού μου*.
- τον κάνω καλά με το ένα μου χέρι, τον νικώ με μεγάλη άνεση, με μεγάλη ευκολία: «δε μαλώνει μαζί μου, γιατί ξέρει πως τον κάνω καλά με το ένα μου χέρι».

- τον κρατώ στο χέρι, έχω στοιχεία εναντίον του: «το 'χω σίγουρο πως δε θα με καρφώσει, γιατί τον κρατώ στο χέρι»·
- τον παίζω στα χέρια ή τον παίζω στο χέρι, είμαι πολύ πιο έξυπνος από αυτόν, τον ξεγελώ όποια ώρα θέλω: «μπορώ όποια ώρα θέλω να του φάω τα λεφτά του, γιατί τον παίζω στα χέρια». (Λαϊκό τραγούδι: γι' αυτό κι εγώ αποδείχτηκα πως έχω βγει ξεφτέρι, κι όλους τους μάγκες του ντουνια **τους έπαιζα στο χέρι**)·
- του άρπαξα μέσ' απ' τα χέρια τη δουλειά ή του άρπαξα τη δουλειά μέσ' απ' τα χέρια, βλ. λ. [δουλειά](#)·
- του βάζω χέρι, τον επιπλήττω, τον μαλώνω αυστηρά: «μόλις γύρισε ο πατέρας του στο σπίτι, του 'βαλε χέρι, γιατί έμαθε πως έκανε κοπάνα απ' το σχολείο»·
- του δίνω ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, βλ. λ. [ξύλο](#)·
- του δίνω τ' άπλυτα στο χέρι ή του δίνω τ' άπλυτά του στο χέρι, βλ. λ. [άπλυτα](#)·
- του δίνω τα μπογαλάκια στο χέρι ή του δίνω τα μπογαλάκια του στο χέρι, βλ. λ. [μπογαλάκι](#)·
- του δίνω τα παπούτσια στο χέρι ή του δίνω τα παπούτσια του στο χέρι, βλ. λ. [παπούτσι](#)·
- του δίνω τα συμπράγκαλα στο χέρι ή του δίνω τα συμπράγκαλά του στο χέρι, βλ. λ. [συμπράγκαλα](#)·
- του δίνω το διαβατήριο στο χέρι ή του δίνω το διαβατήριό του στο χέρι, βλ. λ. [διαβατήριο](#)·
- του δίνω τον απολυσώνα στο χέρι ή του δίνω τον απολυσώνα του στο χέρι, βλ. λ. [απολυσώνας](#)·
- του 'δωσε τ' άντερα στα χέρια ή του 'δωσε τ' άντερα στο χέρι, βλ. λ. [άντερο](#)·
- του κόβω τα χέρια, παρεμβάλλω σοβαρά εμπόδια, με σκοπό να αναστείλω κάποια εξέλιξή του: «δεν του 'δωσα μια εγγυητική επιστολή που ήθελε για να αναλάβει κάποιο δημόσιο έργο, και του 'κοψα τα χέρια»·
- του πατώ ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, βλ. λ. [ξύλο](#)·
- του περνώ ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, βλ. λ. [ξύλο](#)·
- του πήρα μέσ' απ' τα χέρια τη δουλειά ή του πήρα τη δουλειά μέσ' απ' τα χέρια, βλ. λ. [δουλειά](#)·
- του ρίχνω ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, βλ. λ. [ξύλο](#)·
- του στρώνω ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, βλ. λ. [ξύλο](#)·
- του σφίγγω το χέρι, **α.** τον χαιρετώ εγκάρδια: «πολύ μ' αρέσει αυτός ο άνθρωπος και, κάθε φορά που τον συναντώ, του σφίγγω το χέρι». **β.** αναγνωρίζω, παραδέχομαι την υπεροχή του σε κάτι: «σε θέματα οικονομίας, του σφίγγω το χέρι»·
- του τα δίνω όλα στα χέρια ή του τα δίνω όλα στο χέρι, βλ. φρ. του τα φέρνω όλα στα χέρια·
- του τα 'πα ένα χέρι (χεράκι), τον επέπληξα, τον κατσάδιασα: «μόλις τον συνάντησα, του τα 'πα ένα χεράκι, γιατί δεν ανέχομαι άλλο να με κοροϊδεύει πίσω απ' την πλάτη μου»·
- του τα φέρνω όλα στα χέρια ή του τα φέρνω όλα στο χέρι, δεν τον αφήνω να κάνει τίποτα, εξυπηρετώ όλες τις ανάγκες του, είτε γιατί ξέρω πως είναι μεγάλος τεμπέλης είτε γιατί τον έχω κακομαθημένο είτε γιατί τον αγαπώ πάρα πολύ: «του 'χω μεγάλη αδυναμία αυτού του παιδιού και του τα φέρνω όλα στα χέρια»·
- του τα 'ψαλλα ένα χέρι (χεράκι), τον επέπληξα αυστηρά, τον κατσάδιασα: «μόλις επέστρεψε στο σπίτι ο

πατέρας του του τα 'ψαλλε ένα χεράκι, γιατί έμαθε πως είχε κάνει κοπάνα απ' τη δουλειά». (Λαϊκό τραγούδι: γι' αυτό κι εγώ, Λευτέρη Λευτεράκη, θα 'ρθω να σου τα ψάλλω ένα χεράκι).

- του τραβώ ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, βλ. λ. [ξύλο](#).

- του 'φαγα μέσ' απ' τα χέρια τη δουλειά ή του 'φαγα τη δουλειά μέσ' απ' τα χέρια, βλ. λ. [δουλειά](#).

- του χρειάζεται ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, πρέπει να τιμωρηθεί με ξυλοδαρμό: «αφού είπε αυτά τα πράγματα για σένα, του χρειάζεται ένα χέρι ξύλο».

- τους φέρνω στα χέρια, γίνομαι αιτία να μαλώσουν, να συμπλακούν δυο άτομα ή δυο ομάδες ατόμων: «το 'χει χούι να διαβάλλει τους ανθρώπους, για να τους φέρνει στα χέρια». (Λαϊκό τραγούδι: οι πράσινες, οι κόκκινες, οι θαλασσιές σου οι χάντρες, προχτές **στα χέρια φέρανε** δέκα λεβέντες άντρες).

- τραβώ τα χέρια μου (από κάπου), αποσύρομαι από κάπου: «εγώ τραβώ τα χέρια μου απ' αυτή τη δουλειά, γιατί μου φαίνεται ύποπτη».

- τρίβω τα χέρια μου, αισθάνομαι τόσο μεγάλη χαρά, τόσο μεγάλη ευχαρίστηση ή ικανοποίηση, που δεν μπορώ να την κρύψω: «δεν τον χωνεύει καθόλου και, κάθε φορά που τον κατσαδιάζει ο διευθυντής του, αυτός τρίβει τα χέρια του || μόλις τον πληροφορήσαν πως ο γιος του πέρασε στο πανεπιστήμιο, άρχισε να τρίβει τα χέρια του».

- τρώω ένα χέρι (χεράκι) ξύλο, με δέρνουν, με ξυλοκοπούν: «πήγα να του κάνω τον έξυπνο, αλλά, όταν μ' έπιασε στα χέρια του, έφαγα ένα χέρι ξύλο».

- υπογράφω και με τα δυο μου τα χέρια, αποδέχομαι, εγκρίνω, εγγυώμαι απόλυτα για κάποιον ή για κάτι: «είμαι σίγουρος γι' αυτόν τον άνθρωπο και υπογράφω και με τα δυο μου τα χέρια || γι' αυτό τ' αυτοκίνητο υπογράφω και με τα δυο μου τα χέρια».

- υπογράφω και με χέρια και με πόδια, βλ. φρ. υπογράφω και με τα δυο μου τα χέρια.

- υψώνω τα χέρια στο Θεό, προσεύχομαι, ικετεύω το Θεό για κάτι: «δυστυχώς, μόνο όταν έχουμε ανάγκη υψώνουμε τα χέρια στο Θεό».

- υψώνω τα χέρια στον ουρανό, βλ. συνηθέστ. υψώνω τα χέρια στο Θεό.

- φέρνω στα χέρια (κάποιους), γίνομαι αιτία να συμπλακούν, να μαλώσουν δυο άτομα ή δυο ομάδες ατόμων: «είναι τόσο ναζιάρα γυναίκα, που, όπου και να πάει, φέρνει στα χέρια τους άντρες». (Λαϊκό τραγούδι: οι πράσινες, οι κόκκινες, οι θαλασσιές σου οι χάντρες, προχτές **στα χέρια φέρανε** δέκα λεβέντες άντρες (Λαϊκό τραγούδι).

- φιλώ το χέρι του ή του φιλώ το χέρι, τρέφω απεριόριστη εκτίμηση ή σεβασμό στο άτομο για το οποίο γίνεται λόγος: «δεν είναι μόνο σεβασμός αλλά σωστός κι ακριβοδίκαιος, γι' αυτό και του φιλώ το χέρι». βλ. και φρ. σας φιλώ το χέρι.

- φιλώ χέρια, παρακαλώ επίμονα προς όλες τις κατευθύνσεις για εύνοια ή εξυπηρέτηση: «όσο ήταν μεγάλος και τρανός δεν υπολόγιζε κανέναν και τώρα που ξέπεσε, φιλάει χέρια για να του βοηθήσουν».

- χάνω μέσ' απ' τα χέρια μου (κάτι), ενώ το θεωρώ εξασφαλισμένο, ξαφνικά αντιλαμβάνομαι πως το έχω χάσει: «προηγούμενως άναψα με τον αναπτήρα μου και τον έχασα μέσ' απ' τα χέρια μου».

- χάνω μέσ' απ' τα χέρια μου τη δουλειά ή χάνω τη δουλειά μέσ' απ' τα χέρια μου, βλ. λ. [δουλειά](#).

- χέρι με χέρι, δηλώνει άμεση ανταλλαγή ή μεταβίβαση, που γίνεται συνήθως γρήγορα και κρυφά: «ο αναπτήρας πέρασε χέρι με χέρι κι εξαφανίστηκε». (Λαϊκό τραγούδι: κι αν ένας νέος, κομψός κι ωραίος, θα μου προσφέρει ένα τσιγάρο μυστικά, **χέρι με χέρι** μου το προσφέρει και το τραβούμε και οι δυο γλυκά).

- χέρι που δεν μπορείς να το δαγκάσεις, φίλησέ το, είναι εξυπνότερο να υποκύψεις σε κάποιον, όταν δεν έχεις τη δυνατότητα ή την ικανότητα να τον αντιμετωπίσεις δυναμικά: «μην κάνεις το μάγκα εκεί που δε σε παίρνει κι αν είσαι έξυπνος, χέρι που δεν μπορείς να το δαγκάσεις, φίλησέ το»·

- χέρι σε χέρι, βλ. συνηθέστ. από χέρι σε χέρι·

- χέρι χέρι, **α.** (για πρόσωπα) συντροφικά. (Τραγούδι: βήμα βήμα, **χέρι χέρι**, κάπου η μοίρα θα μας φέρει). (Λαϊκό τραγούδι: μια καινούρια ζωή ξαναρχίζουμε και πιασμένοι **χέρι χέρι** βαδίζουμε). Θυμηθείτε και το πολιτικό σλόγκαν του ΛΑΟΣ: χέρι χέρι με τον Καρατζαφέρη. **β.** πιασμένοι από τα χέρια: «τους είδα να κάνουν χέρι χέρι βόλτα στην παραλία».

- χίλια χέρια ευλογημένα, πολλά στόματα καταραμένα, τα πολλά χέρια είναι ευλογία, γιατί δουλεύουν, ενώ τα πολλά στόματα δημιουργούν έριδες και διχογνωμίες·

- χτυπώ τα χέρια (μου), βλ. συνηθέστ. χτυπώ παλαμάκια, λ. [παλαμάκι](#). (Παιδικό τραγούδι: **χαρωπά τα δυο μου χέρια τα χτυπώ**, μια και είμαι εγώ παιδί, θέλω πάντα να γελώ, χαρωπά τα δυο μου χέρια τα χτυπώ)·

- χτυπώ το χέρι μου στο τραπέζι, απαιτώ κάτι με έντονο τρόπο, επιμένω δυναμικά στην αξίωσή μου: «αν δε χτυπήσεις το χέρι σου στο τραπέζι, δε θα πάρεις αυτά που σου έχουν τάξει»·

- ψηλά τα χέρια! **α.** απειλητική προσταγή οπλοφόρου με σκοπό να ακινητοποιήσει κάποιον. (Λαϊκό τραγούδι: στη σάλα μας, μασκέ, όλη η πόλη μα ξάφνου μπήκε κάποιος με μπιστόλι! **Ψηλά τα χέρια**, φώναξε, ληστεία! Δεν κάνει το μπιστόλι μου αστεία). **β.** έκφραση με την οποία μπαίνει ξαφνικά και απροειδοποίητα κάποιος σε ένα χώρο όπου υπάρχουν φίλοι του, με σκοπό να τους τρομάξει·

- ψηφίζω και με τα δυο μου χέρια (κάποιον ή κάποιο κόμμα), ψηφίζω φανατικά κάποιον ή κάποιο κόμμα: «τα τελευταία χρόνια ψηφίζω και με τα δυο μου χέρια τον τάδε υποψήφιο, γιατί βλέπω πως εργάζεται για το καλό του τόπου».

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας